

Nr 158.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar; given Stockholms slott den 14 mars 1924.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt i punkterna 1:o—14:o.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

David Pettersson.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 14 mars 1924.

Närvarande:

Statsministern TRYGGER, ministern för utrikes ärendena friherre MARKS VON WÜRTEMBERG, statsråden MALM, EKEBERG, BESKOW, MALMROTH, HASSELROT, STRIDSBERG, LÜBECK, CLASON, WOHLIN, PETTERSSON.

Departementschefen, statsrådet Pettersson anhåller att få underställa Kungl. Maj:ts prövning vissa ärenden angående försäljning av kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar, vilka ärenden synts böra föranleda framställning till riksdagen, samt anföra härom följande:

1:o.

Arrendelotten nr 1 A av Starby kungsladugård om 10 $\frac{1}{2}$ mantal i St Pers m. fl. socknar av Östergötlands län är till den 14 mars 1934 utarrenderad mot ett årligt arrende av 9,600 kronor.

Hos domänstyrelsen hava Carl Albin Gustafsson och sjuutton andra vid Vadstena hospital och asyl anställda befattningshavare anhållit att få till

[1.]
Arrendelotten
nr 1 A av
Starby kungs-
ladugård i
Östergötlands
län.

byggnadstomter från egendomen friköpa ett område om 2.615 hektar, beläget utefter egendomens norra gräns och närmare angivet å en av distriktslantmätaren Adolf Hallander 1922 upprättad karta över området i fråga med förslag till tomtindelning.

Till stöd för sin ansökning hava sökandena anført, *att* nämnda område vore synnerligen lämpligt till bebyggande särskilt för sökandena, enär det låge i omedelbar närhet av Vadstena hospital och asyl, där de hade sin anställning med en arbetstidsindelning med synnerligen korta måltidsraster, vilket gjorde det till en nödvändighet för dem att erhålla bostad i närheten av anstalten, *att* de byggnadstomter, som inom staden Vadstena funnes tillgängliga till rimligt pris, vore för långt avlägsna, samt *att* de tänkt sig tomterna fördelade mellan sökandena enligt viss angiven plan.

Egendomens arrendator K. G. Hedmark har förklarat sig icke hava något att invända mot den ifrågasatta markförsäljningen, under förutsättning dock att han erhöle skäligt avdrag å arrendet samt att vissa dikningsarbeten bleve utförda på närmare angivet sätt.

I anledning av ansökningen har uppskattningsförrättning hållits den 6 april 1923. Av instrumentet häröver jämte övriga till ärendet hörande handlingar — däribland en över kungsladugården av extra lantmätaren J. Stångren 1910 upprättad karta med tillhörande beskrivning samt ovannämnda av Hallander upprättade specialkarta över det till försäljning ifrågasatta området ävensom två inom byggnadsstyrelsen utarbetade planskisser över samma område innefattande tvenne alternativ för områdets indelning i tomter — inhämtas bland annat följande.

Ifrågavarande arrendelott nr 1 A av Starby kungsladugård omfattar bland annat 253.9 hektar åker samt angränsar i norr staden Vadstena.

Det till försäljning ifrågasatta området är obebyggt och beläget i egendomens norra del utmed vägen Vadstena—Kungs Starby intill Mellersta Östergötlands järnväg och stadens gräns. På andra sidan om vägen ligger ett område, benämnt Kalkhagen, vilket tidigare upplåtits till Vadstena hospital från kungsladugården.

Uppskattningsmännen hava ansett, att ett avskiljande från huvudgården av förenämnda område om 2.615 hektar icke komme att medföra någon olägenhet för densamma. Emellertid hava de framhållit, att förberörda område Kalkhagen, för vilket hospitalet icke, såvitt man kunde se, hade någon användning, lämpade sig bättre för uppdelning i egnahemslotter än det av sökandena föreslagna.

De av arrendatorn Hedmark framställda villkoren för områdets avstående före arrendetidens slut syntes uppskattningsmännen böra av sökandena fullgöras och följaktligen erforderliga gravar och täckdiken på blivande köparens bekostnad upptagas, innan de tillämnade tomterna finge bebyggas, varjämte den arrendeminskning, som borde tillkomma arrendatorn för sagda tid, uppskattats till 100 kronor årligen.

Med ledning av de tomtpris, som staden Vadstena betingat sig för likvärdiga tomter, hava de till försäljning föreslagna tomterna av uppskattningsmännen saluvärderats sålunda:

								Salu- värde
tomt	1	om	0.153	hektar	å	45	öre för kvadratmeter	690
»	2	»	0.135	»	»	50	»	875
»	3	»	0.142	»	»	50	»	710
»	4	»	0.144	»	»	50	»	720
»	5	»	0.145	»	»	50	»	725
»	6	»	0.099	»	»	50	»	495
»	7	»	0.109	»	»	45	»	490
»	8	»	0.119	»	»	45	»	535
»	9	»	0.116	»	»	50	»	580
»	10	»	0.131	»	»	50	»	655
»	11	»	0.134	»	»	45	»	600
»	12	»	0.134	»	»	45	»	600
»	13	»	0.129	»	»	50	»	645
»	14	»	0.127	»	»	50	»	635
»	15	»	0.121	»	»	45	»	545
»	16	»	0.188	»	»	45	»	850
»	17	»	0.165	»	»	45	»	745
»	18	»	0.176	»	»	45	»	790

Härjämte har såsom vägar upptagits 0.148 hektar.

Sedan sökandena blivit satta i tillfälle att yttra sig över uppskattningsmännens förslag, hava de anfört, bland annat, att Kalkhags-området visserligen ostridigt vore lämpligt till egnahemslotter men att, efter vad sökandena hade sig bekant, Mellersta Östergötlands järnvägsaktiebolag önskade förvärva området för utvidgning av Vadstena järnvägsstation, varför det icke vore lämpligt att bebygga. Staden hade icke utanför det planlagda området betingat sig så höga tomtpriis som de av uppskattningsmännen föreslagna. Sälunda hade för ett endast omkring 300 meter öster om nu ifrågasvarande område upplåtet markområde åsatts ett salupris av 30 å 35 öre för kvadratmeter. På grund härav och med hänsyn till de kostnader, som för köparna vore förenade med uppfyllandet av arrendatorns villkor för områdets avstående, vilket skulle höja tomtpriiset med omkring 20 öre för kvadratmeter, ansåge sökandena — särskilt som några av tomtlotterna åsatts det högre priset, oaktat de vore belägna i en sänka och markytan sälunda behövde betydligt höjas — uppskattningsmännens tomtpriis vara väl höga samt föresloge tomtpriiserna till 25 å 30 öre för kvadratmeter.

I häröver avgivet yttrande har domänintendenten förklarad, att de av sökandena mot uppskattningsförslaget gjorda erinringarna ej borde tillmätas någon betydelse. De av arrendatorn för bifall till ansökningen påfordrade dikena komme ej att draga en kostnad, som tillnärmelsevis kunde höja tomtpriiset så som sökandena sökte göra troligt. De uppgivna, av staden försälda tomterna hade ej alls det fördelaktiga läge nära järnvägsstation och hamn, som nu ifrågasvarande tomter hade, och vore dessutom belägna å s. k. donationsjord, vadan en köpare näppeligen kunde erhålla lagfart å sitt fång. För övrigt hade domänintendenten sig bekant, att enskilda personer i Vadstena för med kungsladugårdens tomter likvärdiga betingat ett pris av 2 kronor 50 öre å 3 kronor för kvadratmeter, vadan det av uppskattningsmännen föreslagna tomtpriiset vore mycket mätligt även i det fall att en del utjämnningar av markytan å vissa områden möjligen skulle erfordras.

Domänstyrelsen har underställt ärendet Kungl. Maj:ts prövning samt därvid anfört bland annat följande.

Med avseende å vad i ärendet förekommit tillstyrkte domänstyrelsen uppskattningsmännens förslag såväl beträffande tomtområdena och de i förslaget upptagna priserna därå som även i fråga om de av arrendatorn uppställda villkoren för områdets avstående. Dock ansåge domänstyrelsen, att den mark, som — å Hallanders karta betecknad med ägofiguren litt. a — i förslaget upptagits för vägar, borde ingå i områdena för de tomter, vilka den angränsade, med skyldighet för köpare av dessa tomter att upplåta ifrågavarande mark till därmed enligt förslaget avsett ändamål. I likhet med vad jämlikt kungl. brev den 27 maj 1919 medgivits i fråga om upplåtelse av tomter från förra hospitalslägenheten Enebyäng nr 1, även kallad Fredriksdal, i Östra Eneby socken av Östergötlands län till befattningshavare vid statens järnvägar, som varit sökande i sagda ärende (se prop. nr 16/1919 p. 2; R. skr. nr 161/1919), ansåge domänstyrelsen, att sökandena i nu förevarande ärende borde erhålla hembuds rätt å tomtlägenheterna i fråga.

Byggnadsstyrelsen, som meddelat, att styrelsen i samband med granskningen av föreliggande ärende låtit intendenten hos styrelsen G. Linden besöka orten, har icke haft något att erinra mot ifrågavarande markområdes upplåtande för bebyggande.

I övrigt har byggnadsstyrelsen anfört bland annat följande.

Styrelsen hade funnit den av Hallander uppgjorda tomtplanen i flera hänseenden otillfredsställande. Sålunda vore själva planindelningen i och för sig så tillvida olämplig, att såväl den i allmänhet tillämpade förläggningen av byggnadstomterna med längdriktningen utefter väg som även det förhållandet, att ett flertal tomter begränsades av väg på två eller tre sidor, skulle komma att medföra onödiga anläggnings- och underhållskostnader i fråga om gatumarken, en olägenhet, som genom en annan indelning utan svårighet kunde undvikas. Någon hänsyn till områdets belägenhet omedelbart invid staden Vadstena eller till den för staden gällande stadsplanen hade icke heller tagits i det föreliggande planförslaget. Genom den föreslagna indelningen avstängdes nämligen över hela området förbindelsen mellan de söder därom belägna delarna av kronoegendomen och landsvägen till Ödeshög samt utslötes möjligheten att på ett organiskt sätt ansluta området till Vadstena stadsplan. Även om något behov av utvidgning av Vadstena stadsområde och stadsplan åt detta håll icke kunde förväntas uppkomma inom överskådlig tid, måste det dock anses mindre välbetänkt att, på sätt här föreslagits, omöjliggöra eller åtminstone försvåra ett ändamålsenligt genomförande av en sådan utvidgning.

Byggnadsstyrelsen hade delgivit domänstyrelsen sina omförmälda anmärkningar och därjämte överlämnat förberörda två inom byggnadsstyrelsen upprättade och av vederbörande sökande samt arrendatorn Hedmark under hand godkända planskisser, avseende att åskädliggöra två alternativ till lämpligare indelning av området i fråga, varvid å den med alternativ I märkta skissen de tidigare föreslagna tomtstorlekarna bibehållits och enligt alternativ II alla tomter föreslagits i möjligaste mån lika. I och för möjliggörandet av dessa ändrade planindelnings hade områdets yttergränser modifierats, utan att områdets sammanlagda areal förändrats. Härjämte hade byggnadsstyrelsen för domänstyrelsen framhållit önskvärdheten av, att garantier erhöles för att om-

rådet bleve bebyggt på ett med hänsyn till dess synliga läge och närheten till staden Vadstena tillfredsställande sätt, och ansåge sig byggnadsstyrelsen, enär på grund av områdets ringa storlek något krav på upprättande av stadsplan eller anställande av byggnadsinspektör för byggnadskontrollen icke rimligtvis kunde framställas, böra föreslå intagande i försäljningskontrakten av vissa byggnadsföreskrifter beträffande hur stor del av tomt, som finge bebyggas, byggnads höjd och antal våningar, byggnads avstånd till tomtgräns och så vidare, ävensom att ritningar till respektive byggnader skulle underställas domänstyrelsens prövning, därvid byggnadsstyrelsen vore villig att eventuellt biträda vid granskningen av ritningsförslagen samt lämna anvisning på lämpliga typritningar.

Med anledning av vad byggnadsstyrelsen salunda anfört och föreslagit hade domänstyrelsen i skrivelse till byggnadsstyrelsen — under återopande av vid skrivelsen fogade yttranden från domänintendenten samt vederbörande arrendeuppskattningsmän och länsstyrelse — meddelat, att domänstyrelsen för sin del icke hade något att erinra mot vad från byggnadsstyrelsens sida framhållits. Av de inom byggnadsstyrelsen upprättade alternativa planindelningsförslagen hade vederbörande förordat det med alternativ II betecknade.

Beträffande vad i domänintendentens av domänstyrelsen biträdda yttrande anförts därom, att anläggnings- och nybyggnadskostnaderna enligt byggnadsstyrelsens förslag bleve avsevärt större än om sökandena finge uppföra sina hus på sätt, som de ursprungligen tänkt sig, ansåge sig byggnadsstyrelsen endast böra framhålla, att detta påstående torde bero på missuppfattning, enär styrelsens förslag otvivelaktigt vore ekonomiskt mera fördelaktigt med hänsyn till den lämpligare anordningen av för området erforderliga vägar.

Avloppet från det av arrendatorn fordrade gränsdiket syntes lämpligen kunna förläggas till de i byggnadsstyrelsens förslag för tvärgator reserverade markkretsorna och torde således icke komma att beröra tomtmarken.

Byggnadsstyrelsen tillstyrkte därför försäljning i enlighet med förberörda alternativ II, dock under förutsättning att vid försäljning av tomt föreskreves, att tomt icke finge bebyggas till mera än $\frac{1}{3}$ av sin areal, att huvudbyggnad icke finge uppföras närmare grannes tomtgräns än 4.5 meter, att uthus, för den händelse det icke sammanbyggdes med liknande hus i grannes tomtgräns, icke finge uppföras närmare nämnda tomtgräns än 3 meter, att huvudbyggnad icke finge uppföras högre än 4.5 meter och icke innehålla mera än en våning jämte vindsvåning, att uthus icke finge uppföras högre än 2.5 meter, samt att tomt icke finge användas till industriella anläggningar.

Uppskattningsmännen — vilka, på sätt byggnadsstyrelsen anfört, förordat omförmälda med alternativ II betecknade förslag till tomtindelning, varå tomterna äro betecknade med I t. o. m. 18 — hava ansett priset för de med 4, 5, 16 och 17 utmärkta tomter böra beräknas efter 45 öre för kvadratmeter och för övriga tomter efter 50 öre för kvadratmeter, allt under förutsättning att mark till erforderliga vägar och avloppsdike avstodes utan ersättning.

Jag tillstyrker förslaget om försäljning från egendomen av berörda aderton tomtlägenheter enligt av byggnadsstyrelsen med alternativ II betecknad plan, därvid till vägar avsedda områden torde böra ingå i respektive tomter med skyldighet för tomtinnehavare att till allmänt begagnande upplåta dessa

Departements-
chefen.

områden. Mot de av uppskattningsmännen för nu ifrågavarande lägenheter föreslagna saluvärden har jag intet att erinra. I fråga om lägenheternas bebyggande böra de av byggnadsstyrelsen i sådant avseende angivna bestämmelser lända till efter rättelse.

Hembuds rätt synes mig böra medgivas de befattningshavare vid Vadstena hospital och asyl, som varit sökande i ärendet.

Något hinder torde icke möta för tomternas försäljning redan under löpande arrendeperiod vid det förhållande, att arrendatorn förklarar sig icke hava något att invända mot försäljningen under förutsättning, att han erhöle viss arrendenedsättning — vilken, sådan den av uppskattningsmännen föreslagits, synes mig skäligen — samt att vissa dikningsarbeten utfördes av sökandena, vilka alltså böra därtill förbindas.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att ovannämnda aderton tomter av arrendelotten nr 1 A av Starby kungsladugård om 10 $\frac{1}{2}$ mantal i S:t Pers m. fl. socknar av Östergötlands län må, en var med område i enlighet med av mig tillstyrkt förslag, från kungsladugården försäljas enligt gällande grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från kronoegendomar, med rätt för ifrågavarande befattningshavare vid Vadstena hospital och asyl att erhålla hembud å var sin tomtlägenhet samt under iakttagande i övrigt,

att köpare skall till begagnande såsom väg upplåta i tomt ingående för sådant ändamål avsett område,

att köparna, innan bebyggande sker, låta på egen bekostnad utföra de dikningsarbeten, som av egendomens arrendator påfordrats, samt

att vid bebyggandet de av byggnadsstyrelsen därutinnan föreslagna bestämmelser iakttagas.

2:o.

[2.] Arrendelotten nr 1 B eller Kerstinstorp av i nästföregående punkt omnämnda Starby kungsladugård i S:t Pers m. fl. socknar av Östergötlands län, vilken arrendelott utgöres av ägofigurerna nr 25—31, 40, 41, 43, 44 och 46 samt delar av ägofigurerna nr 32, 42, 45, 50, 52, 53 och 55 å en över kungsladugården av extra lantmätaren J. Stånggren 1910 upprättad karta, är för domänfondens räkning utarrenderad till den 14 mars 1924 mot ett årligt arrende av 1,650 kronor.

I enlighet med Kungl. Maj:ts proposition den 14 mars 1913, nr 182, har samma års riksdag (R. skr. nr 222) medgivit, att tjugofem lägenheter finge från arrendelotten upplåtas enligt gällande grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från kronoegendomar.

[2.]
Arrendelotten
nr 1 B eller
Kerstinstorp
av Starby
kungsladu-
gård i Öster-
götlands län.

Under 1921 har å egendomen hållits uppskattningsförrättning. Av instrumentet häröver med tillhörande handlingar, däribland förberörda karta över kungsladugården jämte beskrivning med tillägg bland annat av distriktslantmätaren Adolf Hallander, inhämtas bland annat följande.

Arrendelotten, som är belägen 5 kilometer från staden Vadstena, har en areal av 69.648 hektar, därav 68.345 hektar tomt och åker, 0.223 hektar äng samt 1.080 hektar impediment.

Åkerjorden består av lermylla på dels ler- dels kalkörbotten samt är täckdikad och i mycket god växtkraft.

I anledning av därom gjorda framställningar hava uppskattningsmännen föreslagit, att egendomen måtte uppdelas i följande sex egnahemslotter.

Litt. Aa, omfattande å kartan ägofigurerna nr 25, 26, 27, 28 och 29 med en areal av 17.670 hektar, därav 17.286 hektar tomt, trädgård och åker samt 0.384 hektar impediment. Å lotten ligga samtliga egendomens byggnader, utom en arbetarbostad med uthus. Lottens saluvärde har upptagits till 20,380 kronor, därav 6,550 kronor för åbyggnaden.

Litt. Ba, omfattande å kartan ägofigurerna nr 31, av 41, av 42, av 43, av 44, av 45, av 47, av 50, av 52, av 53 och av 55 med en areal av 13.669 hektar, därav 13.112 hektar tomt, trädgård och åker, 0.212 hektar äng samt 0.345 hektar impediment. Lotten, som är bebyggd med egendomens arrendator tillhörig bostadsbyggnad med uthus, har åsatts ett saluvärde av 10,535 kronor.

Litt. Ca, omfattande å kartan ägofigurerna nr 40, av 41, av 42, av 43, av 45, av 47 och av 55 med en areal av 13.021 hektar, därav 12.851 hektar åker samt 0.190 hektar impediment. Lotten är obebyggd och dess saluvärde har upptagits till 10,265 kronor.

Litt. Da, omfattande å kartan ägofigurerna nr av 30 och av 45 med en areal av 13.115 hektar, därav 13.099 hektar åker samt 0.016 hektar impediment. Även denna lott är obebyggd. Saluvärdet har upptagits till 10,480 kronor.

Litt. Ea, omfattande å kartan ägofigurerna nr av 30, av 32 och av 45 med en areal av 11.223 hektar, därav 11.105 hektar åker samt 0.118 hektar impediment. Lotten är obebyggd. Saluvärdet har upptagits till 8,885 kronor.

Litt. Fa (Fågeltorpet), omfattande å kartan ägofigurerna nr av 43, av 44, av 45, av 46, av 47 och av 50 med en areal av 0.753 hektar, därav 0.726 hektar tomt och åker samt 0.027 hektar impediment. Lotten är bebyggd med kronan tillhörig arbetarbostad med uthus. Saluvärdet har upptagits till 1,180 kronor.

Enligt uppskattningsmännens förslag skulle för gemensamt behov undantagas dels mark, omfattande å kartan ägofiguren nr av 30 — om 0.186 hektar åker — utgörande väg mellan lotterna litt. Ba och Da till lotten litt. Ea, dels ock en inom lotten litt. Fa belägen vattenkälla å ägofiguren nr 46.

Uppskattningsmännen hava, därest egendomen skulle bibehållas i kronans ägo och ånyo utarrenderas, föreslagit ett arrendevärde av 4,105 kronor, avseende en arrendetid av 5 eller 10 år.

Länsstyrelsen har tillstyrkt egendomens försäljning i ovanberörda sex lotter i enlighet med gällande grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från kronoegendomar.

Sedermera har chauffören Anton Rudberg a Naddö, med förmålan att han av egendomens arrendator, K. G. Hedmark, förvärvat ovanberörda

inom lotten litt. Ba belägna boningshus med tillhörande uthus, hos länsstyrelsen anhållit om hembud på omkringliggande tomt, därvid åberopats ett av vederbörande egnahemsombud avgivet intyg att Rudberg vore mindre bemedlad. Domänintendenten har meddelat, att det av Rudberg begärda området avsåge lotten litt. Ba. Såväl domänintendenten som länsstyrelsen hava tillstyrkt bifall till den gjorda ansökningen.

Efter uppskattningsförrättningen har vidare egendomens arrendator, förenämnde Hedmark, gjort framställning om ägoutbyte mellan å ena sidan viss del av kronans ifrågavarande egendom, omfattande förberörda lotter litt. Da och Ea med tillägg av den till gemensamt behov föreslagna vägen om tillhoppa 24.204 hektar, och å andra sidan visst område av Hedmark tillhöriga egendomen $\frac{1}{4}$ mantal Tistorps Storgård nr 1 i Strå socken av samma län, vilket område å en av distriktslantmätaren Hallander 1923 upprättad karta med beskrivning betecknats med litt. B, innehållande 23.759 hektar.

Som skäl för ansökningen — vilken tillstyrkts av länsstyrelsen — har Hedmark anfört, att den del av kronoegendomen, som han önskade förvärva, gränsade intill parken till Hedmark tillhöriga Strå gård samt brukades tillsammans med denna gård. Det av Hedmark i utbyte föreslagna området av Tistorps Storgård — som lydde under Strå gård — vore beläget ett gott stycke från gården vid allmän väg. Området vore väl dränerat och i mycket gott skick samt mycket lämpligt ur egnahemssynpunkt, särskilt som någon utfartsväg ej behövde anordnas. För Hedmark vore detta områdes drift dyrbar, enär det ej läge i samband med hans övriga ägor. Han vore villig att lämna området gravationsfritt ävensom låta vid bytet utan avgift medfölja å området liggande hus.

Domänintendenten har meddelat, att avsikten med Hedmarks framställning vore, att Hedmark ville undvika, att det egnahemsområde, som uppskattningsmännen föreslagit, komme att omedelbart gränsa intill parken och trädgården till Strå gård.

I anledning av ifrågavarande framställning har under 1923 särskild uppskattningsförrättning ägt rum å de till utbyte föreslagna områdena. Av instrumentet häröver jämte därtill hörande handlingar, däribland Hallanders förberörda karta med beskrivning över det tillämnade ägoutbytet, framgår bland annat följande.

A) Rörande det Hedmark tillhöriga området av Tistorps Storgård.

Den del av Tistorps Storgård, som är avsedd att ingå i bytesjorden, består av tre hemmanslotter och är belägen 6 kilometer från staden Vadstena.

Området omfattar enligt vederbörande lantmätares förslag till ägoutbytet en areal av 23.759 hektar, därav 21.064 hektar tomt och åker samt 2.695 hektar äng och odlingsmark.

Följande byggnader finnas å området, nämligen ett boningshus av bräd-fört timmer i gott stånd, 10.4 meter långt, 5.1 meter brett och 3.3 meter högt samt ett uthus till detsamma av stolpar och bräder i försvarligt stånd.

Åkerjorden består av god mulljord på kalkkörbotten samt är täckdikad och

i god växtkraft. Ett större gemensamt dikningsföretag har förekommit, och ägolotten är, enligt uppgift, delaktig i två dylika företag.

Uppskattningsmännen hava föreslagit, att området, därest det bleve kronans egendom, måtte, då det väl lämpade sig för uppdelning i egnahemslotter, uppdelas i tre sådana lotter, nämligen:

lott I, som omfattar ägofigurerna nr 1—4, innehåller en areal av 5.067 hektar, därav 2.372 hektar åker samt 2.695 hektar odlingsmark, samt åsatts ett saluvärde av 2,200 kronor,

lott II, som omfattar ägofigurerna nr 5—7, innehåller en areal av 8.283 hektar åker och åsatts ett saluvärde av 6,215 kronor, samt

lott III, som omfattar ägofigurerna nr 8—13, innehåller en areal av 10.409 hektar tomt och åker, med bostadshus och uthus, samt åsatts ett saluvärde av 8,330 kronor.

Lotternas saluvärden, tillhoppa 16,745 kronor, hava angivits under villkor att lotterna, som nu häfta för odlingslän, lämnas fria från in-tecknad skuld.

B) Rörande det kronan tillhöriga området av Starby kungsladugård.

Uppskattningsmännen hava rörande ifrågavarande område hänvisat till 1921 års uppskattningsinstrument, däri området motsvarar lotterna litt. Da och Ea med tillägg av den för gemensamt behov föreslagna vägen om tillhoppa 24.204 hektar, varav 24.134 hektar åker och 0.070 hektar äng. Dessa lotter hava, såsom nämnts, värderats till respektive 10,480 kronor och 8,885 kronor eller tillhoppa till 19,365 kronor.

Under framhållande att värdet av den mark, som Hedmark erbjudit kronan, sålunda — då värdet av därå befintlig åbyggnad, som Hedmark förklarar sig avstå utan ersättning, ej medräknades — understege värdet av den mark, som kronan skulle lämna i utbyte, med 2.620 kronor, hava uppskattningsmännen hemställt, att detta belopp skulle av Hedmark kontant betalas, därest ägoutbytet komme till stånd.

Hedmark har förklarar sig villig erlægga beloppet ifråga.

Domänstyrelsen har i ärendet anfört följande.

Domänstyrelsen understödde den av Hedmark gjorda framställningen om ägoutbyte. Enligt under hand från domänintendenten ingänget meddelande vore det mycket svårt att säga, huruvida de föreslagna lägenheterna å Tistorps Storgård komme att få spekulanter i lika hög grad som de till utbyte mot dessa föreslagna två lägenheterna litt. Da och Ea vid Kerstinstorp. Domänintendenten hade emellertid den uppfattningen, att även de förra borde vara begärliga, i all synnerhet den bebyggda lägenheten lotten III.

Därest ägoutbytet komme till stånd, tillstyrkte domänstyrelsen försäljning på sätt föreslagits av dels av kronan förvärvade områden av Tistorps Storgård, dels ock de med litt. Aa, Ba, Ca och Fa betecknade ägolotterna av Starby kungsladugård med förbehåll om rätt för lägenheterna till gemensamt begagnande av den inom lotten litt. Fa belägna vattenkällan och med hembuds rätt för förbemalde Rudberg till ägolotten litt. Ba. Därest emellertid ägoutbytet ej komme till stånd, ansåge domänstyrelsen lotterna litt. Da och Ea böra upplätas i likhet med lotterna litt. Aa, Ba, Ca och Fa, dock med tillägg till lotten litt. Da av det för gemensam väg avsedda området samt med skyldighet för innehavaren av samma lott att låta sagda område fritt begagnas såsom utfartsväg för lotterna litt. Ca och Ea.

Vid försäljning av lotten litt. Aa borde förbehåll göras om rätt för Motala ströms kraftaktiebolag att hava elektriska ledningar framdragna däröver jämlikt resolution den 30 september 1921.

Domänstyrelsen har tillika meddelat, att styrelsen gått i författning om egendomens skötsel och vård till den 14 mars 1925.

*Departements-
chefen.*

Som behovet av egnahemslägenheter i denna bördiga trakt med dess närbelägenhet till staden Vadstena torde vara stort, synes mig en styckning av arrendelotten till egna hem vara synnerligen lämplig.

Det ifrågasatta ägoutbytet, vilket icke erbjuder någon fördel för kronan vare sig ur synpunkten att bereda ökad tillgång på dylika lägenheter eller annorledes, finner jag mig icke kunna tillstyrka.

Jag biträder därför uppskattningsmännens först framlagda förslag avseende arrendelottens uppdelning i sex egnahemslägenheter, därvid chauffören Rudberg torde böra tillerkännas hembuds rätt till lotten litt. Ba.

Mot de av uppskattningsmännen föreslagna saluvärdena har jag intet att erinra.

Under åberopande härav hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att förenämnda sex med litt. Aa, Ba, Ca, Da, Ea och Fa betecknade lotter — utgörande arrendelotten nr 1 B eller Kerstinstorp av Starby kungsladugård om 10¹/₂ mantal i S:t Pers m. fl. socknar av Östergötlands län — må var för sig med område i huvudsak enligt uppskattningsmännens ovan angivna styckningsförslag, dock med tillägg till lotten litt. Da av till väg avsett område, från kungsladugården försäljas enligt gällande grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från kronoegendomar, med hembuds rätt för chauffören Anton Rudberg till lotten litt. Ba samt med förbehåll beträffande lotten litt. Aa om rätt för Motala ströms kraftaktiebolag att hava elektriska ledningar framdragna däröver enligt resolution den 30 september 1921, beträffande lotten litt. Da om rätt för lotterna litt. Ca och Ea att såsom utfartsväg fritt begagna omförmälda till väg avsedda område samt beträffande lotten litt. Fa om rätt för samtliga lägenheter till gemensamt begagnande av å lotten liggande vattenkälla.

3:o.

[3.] Jämlikt brev den 19 juni 1919 medgav Kungl. Maj:t med riksdagen staden Västerås rätt att för djuphamnsanläggning under vissa villkor inköpa i statsrådsprotokollet för den 14 mars 1919 (se prop. nr 238) närmare omförmält område av kronoegendomen Johannisbergs kungsladugård nr 1—7, om 7 mantal, med underlydande Gränsta nr 1 och 2, om tillhoppa 2 mantal, i förutvarande Lundby socken av Västmanlands län, numera införlivad med

*Johannisberg
nr 1—7 med
Gränsta nr 1
och 2 i Väst-
manlands län.*

Västerås stad. Sedan staden emellertid därefter på anförda skäl anmält sig icke vidare reflektera å köpet, fann Kungl. Maj:t den 4 november 1921 gott låta vid nämnda anmälan bero.

Ifrågavarande egendom är för domänfondens räkning utarrenderad till den 14 mars 1925 mot en årlig arrendeavgäld av 4,600 kronor.

Under augusti och november 1922 samt januari 1923 har å egendomen hållits uppskattningsförrättning. Av instrumentet över förrättningen med tillhörande handlingar, däribland en av distriktslantmätaren Ragnar Grebius 1922 upprättad karta över egendomen med beskrivning, inhämtas bland annat följande.

Egendomen, som är belägen vid sjön Mälaren 3 kilometer från staden Västerås, innehåller en areal av 648.210 hektar, varav 270.589 hektar tomt och åker, 31.756 hektar ängsmark, 131.494 hektar backar och skogsmark samt 214.371 hektar impediment, därav 203.850 hektar vatten.

Å egendomen finnas sex torp, nämligen Grindtorpet, Modelltorpet, Kapelltorpet, Östra och Västra Saltängstorpet och Mjölntorpet. Framställning om förvärv från egendomen har inkommit endast från innehavarna av Grindtorpet och Kapelltorpet.

De väster om bygdevägen från Västerås till Barkarö socken belägna områdena av egendomen äro insprängda med oregelbundna skogspartier och betesmarker samt skogtryckta, vadan desamma, enligt uppskattningsmännens förmenande, hava ett högeligen ogynnsamt och fördyrande inflytande på egendomens förvaltning, vartill komme deras avlägsna läge och svårtillgänglighet i förhållande till egendomens driftcentrum. Jämväl de norr om allmänna landsvägen belägna båda Saltängstorpen och det långt i söder förlagda Mjölntorpet hava uppskattningsmännen ansett vara från huvudgården allt för långt avlägsna för att numera med fördel eller åtminstone utan förlust kunna bidra till en på sin tid därmed avsedd billig tillgång å arbetskraft.

Uppskattningsmännen hava därför, med framhållande vidare att en reell vinst i egendomens förvaltning skulle uppstå — med återverkan på arrendebeloppet — genom fränskiljande av nyssberörda områden i lämpligt avpassade lotter, föreslagit försäljning av följande å ovannämnda karta med röda gränslinjer angivna lotter.

Lottens nr	Areal hektar					Saluvärde kronor	därav för	
	åker	äng	avrösningsjord	impediment	summa		byggnader kronor	växande skog kronor
I (Västra Saltängstorpet)	3.678	0.058	0.480	0.087	4.298	5,175	1,455	25: —
II (Östra ")	5.528	0.148	—	0.281	5,957	7,395	1,850	—
III	10.583	0.704	7.277	0.056	18.620	12,660	—	1,785: 40
IV	6.344	0.339	4.127	0.119	10,929	7,540	—	1,297: —
V	7.220	0.806	4.803	0.112	12,941	8,680	—	1,865: —
VI	9.215	0.901	3,330	0.242	13,688	10,470	600	1,339: —
VII	6.187	0.070	3,588	0.320	10,165	7,180	—	1,427: —
VIII	10.218	0.426	2,088	0.080	12,807	11,030	—	673: —
IX (Mjölntorpet)	10.789	0,854	4,134	0,154	15,881	14,085	1,555	2,591: 75
Summa	69.702	3,806	29,827	1,451	104,786	84,215	5,460	11,003: 15

Skogsvärdena äro upptagna enligt av vederbörande jägmästare gjord värdering.

Styckningsförslaget har uppgjorts under förutsättning att samtliga lotter skola äga rätt att begagna sig av de i kronoegendomens ägoareal inräknade vägarna — ägofigurerna nr 57 (landsväg) och nr 58 (bygdeväg) — samt att såväl för huvudgården som för lotterna nr VIII och IX skall, på sätt av kartan framgår, beredas rätt att till väg använda ett område, bestående av ägofigurerna nr 141, 385, 140, 389, av 390, 391, av 392, 393 och av 396, vilket område — till hälften i vardera — inräknats i arealerna för lotterna nr VIII och IX.

Lotterna nr I och II hava för deras behov tillräckliga åbyggnader, vilka tillhöra kronan med undantag av å nr I en källare och å nr II en mindre stolpbod, som båda ägas av egendomens arrendator. Lotterna nr III, IV och V äro obebyggda. Å lotten nr VI finnas dels en bostadsbyggnad och en loge tillhöriga kronan, av vilka dock sistnämnda byggnad ej är avsedd att ingå i lottens försäljning utan bör med dugliga materialier användas vid föreslagen nybyggnad av stathus vid huvudgården, dels ock bod och källare, tillhörande egendomens arrendator. Lotterna nr VII och VIII sakna kronan tillhöriga byggnader men äro försedda, den förra med nämnda arrendator enskilt tillhöriga två bostadshus med fyra uthus och den senare med ett bostadshus med tre uthus, vilka jämväl tillhöra arrendatorn. Lotten nr IX har för lägenhetens behov till huvudsaklig och tillräcklig del kronan tillhörig åbyggnad samt dessutom en arrendatorn tillhörig vedbod. Samtliga angivna byggnader äro i mer eller mindre dåligt tillstånd och otillräckligt underhållna.

Enligt uppskattningsmännens förslag böra vid lotternas försäljning köpare tillförbindas vissa villkor beträffande en från Västerås stad framförd elektrisk högspänningsledning samt vissa kronan och enskilda tillhöriga byggnader ävensom telefonledningar och utfartsvägar m. m.

Vidare hava uppskattningsmännen i likhet med jägmästaren uttalat sig för, att en å lotten nr VIII och fem å lotten nr IV växande ekar måtte i naturskyddsintresse genom fridlysning bevaras. Dessa ekars värde har icke inräknats i lotternas ovanupptagna saluvärden.

Brukarna av lotterna nr II och IX, C. A. Johansson och O. Carlsson, vilka innehafv desamma sedan 1913, hava förordats att erhålla hembuds rätt vid lotternas försäljning.

Uppskattningsmännen hava ansett, att utöver vad salunda ifragasatts till försäljning — vilket innebure en beskärning av egendomens åkerareal med omkring 25 procent — icke något område borde av egendomens återstående ägoinnehav fränskiljas. Vad särskilt angår ovanberörda av Grindtorpets och Kapelltorpets innehavare gjorda ansökning — att få antingen friköpa dessa torp eller direkt av kronan arrendera dem — har densamma av uppskattningsmännen avstyrkts, enär torpens bostadshus nödvändigt erfordrades för egendomens drift.

Länsstyrelsen har på av uppskattningsmännen anført skäl avstyrkt bifall till den av innehavarna av Grindtorpet och Kapelltorpet gjorda ansökningen samt förklarar sig icke hava något att erinra mot uppskattningsmännens förslag till försäljning av lägenheter från egendomen.

Överjägmästaren har ej heller haft något att erinra mot försäljning av de därtill föreslagna lotterna. Överjägmästaren har emellertid ansett, att

lotternas nära belägenhet till Västerås — omkring 4 kilometer —, deras belägenhet inom Västerås stads område i skogfattig bygd samt deras närhet till Västerås stads föreslagna djuphamnsanläggning i Mälaren syntes motivera högre såväl mark- som skogsvärde för avrösningsjorden. Överjägmästaren har därför hemställt, att de föreslagna skogsmarks- och ståndskogsvärdena måtte ökas med 50 procent, varigenom saluvärdena å de med skog bevuxna lotterna skulle höjas för

lotten nr	I från	5,175 kronor till	5,195 kronor
» »	III »	12,660 »	13,720 »
» »	IV »	7,540 »	8,285 »
» »	V »	8,680 »	9,730 »
» »	VI »	10,470 »	11,210 »
» »	VII »	7,180 »	7,980 »
» »	VIII »	11,030 »	11,415 »
» »	IX »	14,085 »	15,460 »

Med skrivelse den 2 februari 1923 har *domänstyrelsen* underställt ärendet Kungl. Maj:ts prövning och därvid anfört, att med avseende å vad i ärendet förekommit styrelsen för sin del icke kunde tillstyrka försäljning av andra lotter än dem, som av uppskattningsmännen därtill förordats, dock med höjning av saluvärdena på sätt överjägmästaren ifrågasatt och med den ändring beträffande omfattningen av lotterna nr VIII och IX, att till lotten nr VIII borde läggas hela det vägområde, som enligt förslaget skulle utgöra utfartsväg för samma lott och lotten nr IX, med rätt för såväl innehavaren av sistnämnda lott som egendomens arrendator att begagna vägen mot deltagande i dess underhåll. Genom denna ändring skulle totalarealen för lotten nr VIII ökas med 0.1871 hektar och för lotten nr IX undergå motsvarande minskning. Någon ändring i de föreslagna saluvärdena för dessa lotter hade styrelsen emellertid icke ansett därav påkallad.

Sedan därefter Kungl. Maj:t anbefallt domänstyrelsen att föranstalta om upprättande av förslag till försäljning till egna hem jämväl av lägenheterna Grindtorpet och Kapelltorpet, har domänstyrelsen med utlåtande den 22 februari 1924 överlämnat instrument över verkställd uppskattningsförrättning beträffande sagda lägenheter.

Av sistnämnda handling jämte därtill hörande av överlantmätaren N. Th. Schönström verkställt utdrag av distriktslantmätaren Grebius' förberörda karta rörande nu ifrågavarande båda lägenheter framgår bland annat följande.

Såväl Grindtorpet som Kapelltorpet ligga på kort avstånd från staden Västerås (omkring 3,400 respektive 2,900 meter från stadens centrum och 1,250 respektive 750 meter från stadens bebyggda område). I deras närhet är stadens djuphamn under utförande och omkring 1,300 meter från Grindtorpet ligger en industriell anläggning, Elektrolytverket

Av Grindtorpets byggnader äger kronan boningshus och ladugård m. m. i skäligt skick, varjämte enskild person äger ett mindre stall, svinhus m. m.

Kapelltorpets byggnader, bestående av boningshus och ladugård m. m. i drägligt skick, ägas av kronan med undantag av ett enskild person tillhörigt lider.

Uppskattningsmännen hava saluvärderat torpen med nedan angivna arealer sålunda:

	Areal hektar	Saluvärde kronor	däraf för kronans byggnader kronor
Grindtorpet	13,371	19,425	2,475
Kapelltorpet	6,386	9,030	2,180
Summa	19,757	28,455	4,655

Uppskattningsmännen hava emellertid ansett sig böra på det allvarligaste avstyrka försäljning av de båda torplägenheterna. Under hänvisning till vad de i sådant avseende förut anfört, hava uppskattningsmännen ytterligare framhållit, att en försäljning av ifrågavarande torp med därvarande, till 2,000 kronor värderade bostadshus skulle medföra nödvändighet för kronan att i stället uppföra två stathus för en kostnad av omkring 10,000 kronor, vilket, förutom en förlust för kronan av 8,000 kronor, skulle ytterligare öka svårigheten att utföra de redan förut nödvändiga byggnadsföretagen vid egendomen. Därjämte kunde man förvänta, att vid för industrien och sjöfarten återvändande gynnsammare förhållanden en ganska livlig byggnadsverksamhet komme att utvecklas just åt den trakt, där djuphamnen vore förlagd, samt att i anledning härav efterfrågan av tomtmark här skulle uppstå.

Vid en blivande försäljning för sådant ändamål torde säkerligen kunna betingas ett grundpris av, lågt taget, 3,000 kronor för hektar eller för de båda lägenheterna tillhoppa 59,270 kronor. Därest kronan nu avyttrade lägenheterna enligt förberörda saluvärden, uppgående för marken, frånräknat byggnaderna, till i runt tal 23,795 kronor, skulle alltså uppstå en förlust å 35,475 kronor. En förtidig avyttring av lägenheterna skulle därjämte förhindra en gynnsam tomtindelning och föranleda en betydande värdeminskning av kronoegendomens ovanför och invid de båda torplägenheterna liggande mark, vilken torde vara bland den bästa tomtmark åt detta håll från Västerås stad räknat. — Vad anginge innehavarnas av Grindtorpet och Kapelltorpet alternativa begäran att få arrendera torpen direkt av kronan, vore denna beroende på arrendatorn tillerkänd optionsrätt vid förnyat arrende samt arrendatorns ställning till ansökningen i denna del.

Uppskattningsmännen hava emellertid tillstyrkt, att vid försäljning av de till upplåtelse föreslagna lotterna nr I, II och VIII hembuds rätt borde tillerkännas innehavaren av Grindtorpet C. A. Fernström till lotten nr I, dennes son Carl Artur Fernström till lotten nr II och innehavaren av Kapelltorpet W. Gustafsson till lotten nr VIII, å vilka lotter dessa, enligt vad uppskattningsmännen vid samtal med vederbörande funnit, jämväl reflekterade.

Länsstyrelsen har anfört, att djuphamnens befintlighet i närheten av Grindtorpet och Kapelltorpet antagligen komme att där i en snar framtid medföra ökad industriell verksamhet med åtföljande livlig byggnadsverk-

samhet och samtidig stor efterfrågan av mark för tomtändamål. En för- tidig försäljning av dessa torplägenheter skulle, såsom uppskattningsmännen framhållit, förhindra en gynnsam tomtindelning och föranleda en högst be- tydande värdeminskning av de ovanför och invid liggande markerna. Under åberopande jämväl av vad uppskattningsmännen i övrigt anfört, avstyrkte länsstyrelsen bifall till innehavarnas av Grindtorpet och Kapelltorpet fram- ställning om förvärv av dessa torp.

Domänstyrelsen har likaledes, under åberopande av vad uppskattnings- männen och länsstyrelsen anfört, avstyrkt framställningen i fråga samt tillika framhållit, att, om försäljning av de båda torplägenheterna komme till stånd, lägenheterna lätt torde komma att bli föremål för spekulation. Mot att, såsom uppskattningsmännen ifrågasatt, hembuds rätt till vissa av de till försäljning föreslagna lotterna medgäves lägenheternas innehavare jämte sonen Fernström, hade domänstyrelsen intet att erinra.

Med hänsyn till vad i ärendet förekommit angående olämpligheten att *Departements- chefen.* för närvarande avyttra Grindtorpet och Kapelltorpet anser jag mig icke kunna tillstyrka upplåtande av lägenheter från egendomen i vidare mån än myndigheterna föreslagit. Mot de av domänstyrelsen godtagna salu- värdena å ovannämnda till försäljning avsedda nio lotter har jag intet att erinra.

Vad uppskattningsmännen, med instämmande av domänstyrelsen, hem- ställt i fråga om hembuds rätt för C. A. Fernström och W. Gustafsson an- ser jag mig böra biträda. Sådan rätt torde jämväl böra förbehållas C. A. Johansson och O. Carlsson beträffande respektive lotterna nr II och nr IX, vid vilket förhållande uppskattningsmännens förslag om hembuds rätt för sonen Fernström till lotten nr II icke synes kunna vinna avseende.

Vad angår förenämnda å lotterna nr IV och VIII växande ekar bör före försäljningen i vederbörlig ordning verkställas undersökning, huruvida de- samma må kunna fridlysas såsom naturminnesmärke.

Beträffande de särskilda villkor, vartill uppskattningsmännen och domän- styrelsen ansett köparna av de olika lotterna böra förbindas, torde Kungl. Maj:t härom meddela besked, sedan riksdagen fattat beslut i försäljnings- frågan.

Jag hemställer nu, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att ovanberörda med nr I—IX betecknade lotter av kronoegendomen Johannisbergs kungsladugård nr 1—7, om 7 mantal, med underlydande Gränsta nr 1 och 2, om tillhoppa 2 mantal, i Västerås stad må var för sig med ovan angivet område — lotterna nr IV och VIII dock först sedan den prövning, som finnes böra påkallas rörande fridlysning såsom naturminnesmärke av vissa å samma lotter växande ekar, i vederbörlig ordning ägt rum —

försäljas enligt gällande grunder för upplåtande av egna-
hemslägenheter från kronoegendomar, med hembuds rätt
för C. A. Fernström till lotten nr I, för C. A. Johansson
till lotten nr II, för W. Gustafsson till lotten nr VIII
och för O. Carlsson till lotten nr IX.

4:o.

[4.] Det från och med den 14 mars 1921 till statsverket indragna landsfiskals-
Husaby nr 4 bostället $\frac{1}{2}$ mantal Husaby nr 4 Nils Rasegården i Husaby socken av Skara-
Nils Rasegår- borgs län har utarrenderats från nämnda dag först på två år mot ett årligt
den i Skara- arrende av 625 kronor och därefter till den 14 mars 1924 mot en arrende-
borgs län. avgift av 600 kronor.

Under 1923 har å egendomen hållits uppskattningsförrättning. Av instru-
mentet över förrättningen med därtill hörande handlingar, däribland en av
distriktslantmätaren O. Söderpalm 1922 över egendomen upprättad karta med
beskrivning, inhämtas bland annat följande.

Egendomen, som är belägen 14 kilometer från staden Lidköping och 5
kilometer från Källby järnvägsstation, innehåller 25.075 hektar tomt, träd-
gård och åker, 0.025 hektar äng, 13.564 hektar betes- och skogsmark, vägar,
diken m. m. samt 0.263 hektar allmänna undantag eller sammanlagt 38.927
hektar, förlagda i två skiften, hemskitet och utmarksskitet. I nämnda areal
ingår ej till Södra Kinnekulles järnväg upplåten mark om 1.1262 hektar.

Egendomens byggnader tillhöra dels kronan, dels gårdens arrendator och
dels Husaby kommun. Av kronans byggnader äro endast boningshuset och
källaren i gott stånd, varemot ladugården med loge ävensom lador äro ytterst
bristfälliga. Förslag har därför uppgjorts till dessa senares ersättande med
nya hus för en beräknad kostnad av 14,500 kronor. Enär kronan ej äger
vare sig statbyggnad, bryggghus, dugligt magasin, visthusbod eller hemlighus,
hava uppskattningsmännen ansett nödvändigt, att kronan för ett belopp av
5,400 kronor inlöser vissa arrendatorn tillhöriga dylika byggnader såsom för
egendomens skötsel nödvändiga.

Med hänsyn till egendomens byggnadsförhållanden och då för egendomen
ej ansågs kunna beräknas högre arrende än 900 kronor, hava uppskattnings-
männen, med förmälan att avsöndring för bildande av egna hem ej kunde
ifrågakomma, föreslagit, att egendomen måtte försäljas å offentlig auktion.

Uppskattningsmännen hava saluvärderat egendomen med byggnader till
23,200 kronor, därvid åkerjorden värderats efter 800 kronor för hektar och
skogsmarken med därå växande skog efter av jägmästare företagen okulär
uppskattnings tillhopa till 3,060 kronor.

Länsstyrelsen har tillstyrkt försäljningsförslaget.

Överjägmästaren har — efter det vederbörande jägmästare verkställt ny
värdering av egendomens skogsmark och ståndskog, därvid dessas värde
uppskattats till 3,648 kronor 75 öre — förklarat sig anse av jägmästaren
beräknade å-pris å skogsmarken och ståndskogen för låga, varför berörda
värden borde höjas med omkring 10 procent eller till i runt tal 4,000 kronor.

Överjägmästaren ansåge skäl ej föreligga att efter den 14 mars 1924 behålla egendomen för något skogsväsendets ändamål.

Domänstyrelsen har i skrivelse den 11 januari 1924 anmält, att styrelsen icke hade sig bekant något allmänt ändamål för ifrågavarande egendoms bevarande åt kronan, samt därför hemställt, att egendomen, vars saluvärde med hänsyn till den förnyade värderingen av skogsmarken och ståndskogen borde beräknas till 24,100 kronor, måtte försäljas å offentlig auktion till den högstbjudande under de i kungl. brevet den 29 maj 1874 stadgade villkor.

Domänstyrelsen har vidare anfört följande.

Enligt resolution den 7 oktober 1921 hade vattenfallsstyrelsen erhållit tillstånd att framdraga elektrisk högspänningsledning över egendomen och nyttja densamma under 40 år, för vilken förmån ersättning till domänfonden ingått.

Vid den syn, som föregick kronans tillträde till egendomen, hade nybyggnad av ladugård för en uppskattad byggnadskostnad av 14,757 kronor avfordrats avträdaren. Då denne emellertid icke verkställt berörda nybyggnad samt vägrat utgiva byggnadskostnaden, hade domänstyrelsen mot honom anhängiggjort rättegång med yrkande om utfående av kronans berörda fordran, vilken rättegång ännu ej avgjorts.

Sedan därefter Kungl. Maj:tt anbefallt domänstyrelsen föranstalta om utredning rörande möjligheten av samt, i sådant fall, sättet för ifrågavarande kronoegendoms uppdelning i egnahemslägenheter, har *domänstyrelsen* med utlåtande den 22 februari 1924 överlämnat ett av vederbörande domänintendent uppgjort förslag till egendomens styckning i fem lotter, vilka å Söderpalms karta betecknats med litt. A, B, C, D och E och begränsats med röda linjer.

Enligt domänintendentens förslag skulle lotternas arealer och saluvärden bliva följande.

	Ägofigurer å kartan	Areal hektar			Saluvärde kronor
		åker	övrig mark	Summa	
litt. A	nr 1—31, 45—97	12,919	12,113	25,032	14,500
litt. B	nr 43, 44	1,811	—	1,811	1,825
litt. C	nr 33—35	0,124	0,009	0,133	450
litt. D	nr 36—42	1,374	0,640	1,111	1,400
litt. E	nr 9 ^o —144	8,517	1,427	9,944	7,000
	—	25,075	13,589	38,664	25,175
allmänna vägar	—	—	0,263	0,263	—
Summa		25,075	13,852	38,927	

Domänintendenten har föreslagit, att av dessa lotter litt. B, C och D måtte försäljas såsom byggnadstomter och litt. A och E såsom jordbrukslägenheter. En ytterligare uppdelning av lotten litt. A vore olämplig, enär marken å

Bihang till riksdagens protokoll 1924. I saml. 120 häft. (Nr 158.)

ömse sidor om den egendomen genomflytande bäcken utgjorde den värdefullaste delen av ängs- och betesmarken, varjämte betesmarken norr om järnvägs-linjen saknade vattentillgång. Hela betesmarken vore dessutom nödvändig för lotten litt. A med dess svaga åkerjord. Då lotten litt. E vore mycket långsträckt och endast omkring 50 meter bred, syntes den knappast vara lämplig som eget hem, men kunde bliva begärlig för angränsande hemman.

Länsstyrelsen har icke haft något att erinra mot styckningsförslaget.

Domänstyrelsen har för egen del anfört följande.

Då domänintendenten numera kommit till annan uppfattning i fråga om egendomens lämplighet för uppdelning i egnahemslägenheter än som vid förra uppskattningstillfället gjordes gällande, finge domänstyrelsen tillstyrka det uppgjorda styckningsförslaget, mot vilket styrelsen icke hade något att erinra. Lotten litt. E borde försäljas enligt kungl. brevet den 29 maj 1874, varemot övriga lotter borde upplåtas till egna hem jämlikt kungörelsen den 17 oktober 1913. Lotterna torde lämpligen fränkiljas varandra genom ägostyckning. Vid försäljningarna borde såsom villkor föreskrivas, att köpare skulle, i den mån försäljningslott berördes av förut omförmälda av vattenfallsstyrelsen enligt tillstånd genom resolution den 7 oktober 1921 över egendomen framdragna högspänningsledning, respektera den vattenfallsstyrelsen sålunda medgivna rätten.

Domänstyrelsen har tillika meddelat, att styrelsen gått i författning om egendomens skötsel och vård till den 14 mars 1925, därvid betingats en arrendeavgäld av 600 kronor.

*Departements-
chefen.*

Även jag tillstyrker egendomens försäljning. Därvid synes mig det uppgjorda styckningsförslaget vara att förorda.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att, sedan kronoegendomen $\frac{1}{2}$ mantal Husaby nr 4 Nils Rasegården i Husaby socken av Skaraborgs län blivit genom ägostyckning delad i fem lotter i huvudsaklig överensstämmelse med ovan angivna förslag, lotterna må var för sig försäljas,

lotterna litt. A, B, C och D enligt gällande grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från kronoegendomar, samt

lotten litt. E å offentlig auktion till den högstbjudande enligt de i kungl. brevet den 29 maj 1874 stadgade villkor,

med skyldighet för köpare att respektera ovanberörda, vattenfallsstyrelsen medgivna tillstånd att hava elektrisk ledning framdragen över egendomen.

5:o.

Den 31 januari 1908 förordnade Kungl. Maj:t dels att, sedan kronoegendomen 1 mantal Gråshult nr 1 i Loshults socken av Kristianstads län blivit genom ägostyckning uppdelad i fem lotter, av vilka fyra särskilda lägenheter skulle utgöra var sin lott och egendomen i övrigt den femte lotten, nämnda fyra lägenheter skulle till innehavarna försäljas, dels ock att egendomen i övrigt skulle vid löpande arrendeperiods utgång den 14 mars 1909 i kronans ägo bibehållas för att ställas under skogsstatens omedelbara vård och förvaltning såsom kronopark.

Sedermera har efter proposition i ämnet och med riksdagens bifall (prop. nr 111/1912 och R. skr. nr 95/1912) ett område om 43.417 hektar fränsålts kronoparken, så att densamma enligt en 1913 fastställd ägostyckning innehåller en areal av 186.011 hektar, vartill kommer andel i vissa samfälligheter.

Hos domänstyrelsen har nu B. J. Bergstrand anhållit att få köpa den s. k. skogsarbetartomten å kronoparken, under åberopande att han vore ägare till kringliggande mark.

Ifrågavarande område, som närmare angivits å en ärendet bilagd kartskiss, omfattar en areal av 2.74 hektar. Det är obebyggt och har sedan den 14 mars 1914 arrenderats av Bergstrand, vars ägor på tre sidor omgiva detsamma.

Vederbörande *jägmästare* har tillstyrkt Bergstrands ansökning samt saluvärderat området på följande sätt:

åker	0.83 hektar	å 500 kronor	415:—
slättermark	0.27	» » 150	» 40:—
betesmark	1.64	» » 70	» 115:—
växande ek- och björkskog			» 180:—
	summa 2.74 hektar		kronor 750:—.

Jägmästaren har meddelat, att Bergstrand förklarat sig villig att i köpe-skillning för området erlægga sistnämnda belopp med amortering under sex år.

Jämväl *överjägmästaren* har förordat bifall till ansökningen och därvid anfört bland annat följande.

Vid försäljningen från kronoparken av ovan omförmälda område om 43.417 hektar hade kronan behållit skogen med därå belägna torp samt av inågojorden endast ifrågavarande område om 2.74 hektar, vilket varit avsett att bebyggas och användas till skogsarbetarlägenhet. För skötseln av kronoparken behövdes emellertid icke någon arbetarlägenhet utöver redan befintlig sådan. Det nu till försäljning avsedda området utgjordes av branta backar med mellanliggande sidlänta marker. Det vore därför svårt att effektivt utnyttja området, vars bebyggande och planering skulle bliva kostsam.

[5.]

Kronoparken
Gråshult i
Kristianstads
län.

Med överlämnande av till ärendet hörande handlingar har *domänstyrelsen* i skrivelse den 17 januari 1924 underställt ärendet Kungl. Maj:ts prövning och därvid för egen del tillstyrkt, att ifrågavarande område, som icke erfordrades för kronoparkens skötsel och som läge helt skilt från kronoparken i övrigt, måtte försäljas till Bergstrand mot den föreslagna köpeskillingen att betalas under loppet av sex år med en sjättedel årligen.

*Departements-
chefen.*

Då jag icke har något att erinra mot det av domänstyrelsen tillstyrkta försäljningsförslaget, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att ifrågavarande område om 2.74 hektar må kronoparken Gråshult i Loshults socken av Kristianstads län fränkiljas och till B. J. Bergstrand mot en köpeskillning av 750 kronor försäljas under villkor,

att köpeskillingen erlægges under loppet av sex år med en sjättedel årligen,

att första sjättedelen av köpeskillingen vid tillträdet inbetalas till länsstyrelsen i länet,

att köparen ensam vidkännes de med områdets avskiljande och lagfart å fånget förenade kostnader, samt

att kronan ävensom den, som från kronoparken inköper skogsprodukter, tillförsäkras rätt att forsla sådana över det försälda området.

6:o.

[6.]
*Kronoparken
Mösseberg i
Skaraborgs
län.*

Kronoparken Mösseberg är bildad genom sammanslagning av de i jordbokshänseende åtskilda fastigheterna kronoallmanningen Mösseberg nr 1 i Ugglums, Gökhem och Vilske-Kleva socknar samt kronoparken Mösseberg nr 2 i Gökhem och Vilske-Kleva socknar, allt i Skaraborgs län. Till kronoparken hör, förutom nämnda fastigheter, jämväl den enligt Kungl. Maj:ts beslut den 27 september 1912 för kronans räkning inköpta skattelägenheten Öjebacken nr 1 med Lillemossen och Lermossen om tillsammans 0.62 hektar i Vilske-Kleva socken.

Kronoparken, som innehåller en areal av 889.37 hektar, därav på kronoallmanningen Mösseberg nr 1 belöper omkring 281 hektar och på kronoparken Mösseberg nr 2 omkring 608 hektar, är geografiskt sett delad i två från varandra skilda skiften, av vilka det mindre, nordligare, är beläget i Ugglums socken å ömse sidor om landsvägen Gökhem-Gudhem.

Med utlåtande den 7 februari 1924 har domänstyrelsen överlämnat till styrelsen ingivna ansökningar från Hilmer Svärd i Härlingstomten, Ugglum, ävensom från Anders Johansson, Karl Karlsson, Margareta Larsson, A. W. Blad, Augusta Herrman, Augusta Blomberg, Olga Bergström

samt August Larssons stärbhusdelägare, däri dessa anhållit att få genom köp från kronoparken förvärva, Svärd visst område, som närmare angivits å en ansökningen bifogad av distriktslantmätaren E. O. Jansson 1923 upprättad karta, samt övriga sökandena vissa områden av kronoparken, som av dem innehavas på arrende. De sålunda till förvärv ifrågasatta områdena äro belägna å kronoparkens norra skifte och omfatta dels hela det stycke, som är beläget nordväst om landsvägen, dels två mindre områden sydost om vägen, vilka nu innehavas av förenämnda Augusta Blomberg och August Larssons stärbhusdelägare.

Vad sistberörda båda områden angår har domänstyrelsen i likhet med skogsstatstjänstemännen ansett, att desamma icke borde avhändas kronan bland annat av det skäl, att kronoparkens ägofigur genom en sådan försäljning skulle försämras.

Beträffande ovannämnda nordväst om landsvägen belägna område inhämtas av handlingarna i ärendet — däribland en på föranstaltande av domänstyrelsen av t. f. skogstaxatorn Malte Thees 1923 upprättad karta med beskrivning över samma område ävensom av vederbörande jägmästare verkställd värdering av föreslagna försäljningslotter — bland annat följande.

Ifrågavarande område innehåller, med inräknande av fyra mindre vägar, en areal av 4.020 hektar, varav 3.098 hektar tomt och åker, 0.409 hektar ängs- och betesmark samt 0.513 hektar åker och vägrenar samt vägar.

Frånsett oförmälda vägar, upptagande å Thees' karta ägofigurerna nr 10, 19, 23 och 39, disponeras området för närvarande på följande sätt:

Lägenheten Anderstorp, som omfattar ägofigurerna nr 1—6 och 13—15 å nyssnämnda karta, innehaves sedan den 14 mars 1890 av sökanden Anders Johansson. Enligt nu gällande arrendekontrakt, som upphör den 14 mars 1925, erlägger Johansson för lägenheten en årlig avgäld av 16 kronor. Ytvidden uppgår till 0.336 hektar. Å lägenheten befintliga byggnader tillhöra brukaren.

Till sökanden Karl Karlsson har på arrende till den 14 mars 1925 mot en årlig avgäld av 5 kronor upplåtits lägenheten Stenåsen, motsvarande ägofigurerna nr 7—9, 11 och 12, med en ytvidd av 0.324 hektar. Karlsson, som brukat lägenheten sedan den 14 mars 1896, äger därå varande hus.

Sökanden Margareta Larsson, änka efter Johannes Larsson, arrenderar till den 14 mars 1925 mot kontant avgäld av 12 kronor om året obebyggda lägenheten Galjaberget, motsvarande ägofigurerna nr 16—18 å kartan samt innehållande 0.396 hektar. Hon och hennes man hava arrenderat lägenheten sedan den 14 mars 1890.

Lägenheten Stenberga — ägofigurerna nr 20—22 å kartan — om 0.646 hektar brukas sedan den 14 mars 1890 av sökanden A. W. Blad, som för närvarande enligt kontrakt till den 14 mars 1925 erlägger en årlig avgäld av 20 kronor. Å lägenheten finnes ej andra åbyggnader än en källare, som tillhör Blad.

Sökanden' änkan Augusta Herrman disponerar ett område, å kartan be-tecknat med ägofigurerna nr 24—29, om 0.535 hektar, därav ägofigurerna nr 24 och 25, Källebacken nr 5 om 0.072 hektar, innehavas enligt arrende-

kontrakt till den 14 mars 1925 mot en avgäld av 7 kronor för ar. Ägofigurerna nr 26—29, Källebacken nr 6 om 0.463 hektar, brukas som slätterlägenhet och har till änkan Herrman mot 5 kronor upplåtits under hand för ett år i sänder. Byggnader saknas å den av änkan Herrman disponerade jorden. Med undantag av ägofigurerna nr 24 och 25, vilka hon övertagit först den 14 mars 1923, har hon innehåft området under mer än femton år.

Till sökanden Augusta Blomberg har under mer än femtom års tid för ett år i sänder upplåtits det obebyggda område, som å kartan betecknats med ägofigurerna nr 34—38 om 0.429 hektar. Betalningen utgår för närvarande med 5 kronor för år.

Änkan Olga Bergström arrenderar till den 14 mars 1925 mot 30 kronor för år lägenheten Lövkvisten med en ytvidd av 1.202 hektar, å kartan betecknad med ägofigurerna nr 30—33 och 40—42. Hon äger å lägenheten varande hus. Hennes numera avlidne man, som tillträdde lägenheten den 14 mars 1890, innehade densamma till sin död. Efter honom har änkan fortsatt brukningen därav.

Sökanden Svärd äger två utom kronoparken belägna fastigheter, som i öster och väster angränsa de ovannämnda lägenheterna Anderstorp och Stenåsen.

I samband med upprättande av karta över området samt dettas värdering har detsamma förslagsvis indelats i salulotter, därvid eftersträfvats, att envar i regel skulle få köpa den jord han arrenderade. Dock har ansetts, att Blad och Augusta Blomberg, vilka båda äga jord å annat håll, ej borde få köpa av dem å kronoparken nu innehavda områden. Blad äger nämligen, enligt vad överjägmästaren meddelat, ^{11,61} mantal Ugglum Nästegården, innehållande omkring 16 tunnland åker, och Augusta Blomberg en lägenhet, å vilken två kor kunna födas. Den av Blad och Blomberg å kronoparken innehavda jorden borde därför användas till en välbehörlig utökning av några av de övriga lotterna. Även Svärds ansökan har av skogsstatstjänstemännen avstyrkts, enär vid bifall härtill återstående delar av lägenheterna Anderstorp och Stenåsen bleve för små, varför deras sammanslagning bleve oundviklig. Stor olägenhet skulle därigenom tillskyndas de nuvarande brukarna Anders Johansson och Karl Karlsson.

Enligt nu berörda försäljningsförslag, *alternativ 1*, har saluområdet delats i fem å Thees' karta med nr 1—5 (i rött) betecknade lotter, avsedda att försäljas till Anders Johansson, Karl Karlsson, Margareta Larsson, Augusta Herrman och Olga Bergström, vilka alla förklarar sig önska köpa respektive salulotter. Sedermera har emellertid Margareta Larsson förklarat sig icke eftertrakta den henne tillämnade, av A. W. Blad arrenderade lägenheten Stenberga, ägofigurerna nr 20—22.

Sökandena Anders Johansson, Margareta Larsson och Augusta Herrman äro bosatta omedelbart intill det område, som nu är ifråga att säljas. Envar av dem innehar utanför kronoparken jord, som dock är av så ringa omfattning, att de därå icke kunna hava sin bärgning.

På anmodan av domänstyrelsen har av vederbörande jägmästare verkställt värdering jämväl av de utav Svärd, Blad och Augusta Blomberg omsökta områdena. Därvid uppgjort försäljningsförslag betecknas här nedan som *alternativ 2*.

De å kartan med nr 10, 19, 23 och 39 betecknade vägarna, vilkas ytvidd uppgår till 0.018, 0.046, 0.034 respektive 0.054 hektar, ingå icke i någon av lotterna, sådana dessa av skogsstatstjänstemännen föreslagits. Domänstyrelsen

anser emellertid att, då kronan icke äger mark norr och nordväst om saluområdet och ifrågavarande vägar icke behövas för kronoparken, desamma böra säljas tillika med omgivande mark. Därvid bör enligt styrelsens förmenande ägofiguren nr 10 uppdelas å lägenheterna Anderstorp och Stenåsen med 0.009 hektar på den förra och 0.009 hektar på den senare, ägofiguren nr 19 läggas till den av lägenheterna Galjaberget och Stenbergas sammanlagda salulotten nr 3, eller, om dessa säljas var för sig, till lägenheten Stenbergas, ägofiguren nr 23 till salulotten nr 4 Källebacken samt ägofiguren nr 39 till salulotten nr 5 Lövkvisten med rätt för köpare av sydvästra delen av salulotten nr 4 att använda den med nr 39 betecknade vägen.

Värderingen har skett på följande sätt:

Salulott (lotterna litt. a—g å Thees' karta angivna med gränser i streckad grön färg och bokstäver i samma färg)	Ägofig. nr å kartan	Areal hektar				I avjämnat tal	
		tomt och åker	ängs- och betes- mark	imp. renar och vägar	summa	salu- värde	därav för växande skog
							kronor
<i>Alternativ 1.</i>							
<i>litt. a.</i> Lägenheten Anderstorp (lotten nr 1).....	1—6, av 10, 13—15	0.254	0.061	0.030	0.345	250	—
<i>litt. b.</i> Lägenheten Stenåsen (lot- ten nr 2)	7—9, av 10, 11, 12	0.301	—	0.032	0.333	300	—
Lägenheterna Galjaberget och Stenbergas (lotten nr 3)	16—22	0.992	—	0.096	1.088	920	—
Lägenheten Källebacken (lotten nr 4).....	23—29, 34—38	0.619	0.258	0.126	0.998	685	70
<i>litt. g.</i> Lägenheten Lövkvisten (lotten nr 5).....	30—33, 39—42	0.932	0.095	0.229	1.256	910	20
<i>Alternativ 2.</i>							
Område, som H. W. Svärd anhållit få köpa	1—4, av 5, av 6, av 7, av 8, av 9	0.099	0.061	0.009	0.169	100	—
Återstoden av lägenheten Anderstorp	av 5, av 6, av 10, 13—15	0.193	—	0.023	0.216	190	—
Återstoden av lägenheten Stenåsen	av 7, av 8, av 9, av 10, 11, 12	0.263	—	0.080	0.293	265	—
<i>litt. c.</i> Lägenheten Galjaberget...	16—18	0.361	—	0.035	0.396	290	—
<i>litt. d.</i> Lägenheten Stenbergas. (= det område som A. W. Blad önskar köpa).....	19—22	0.631	—	0.061	0.692	635	—
<i>litt. e.</i> Nordöstra delen av lägen- heten Källebacken	23—29	0.338	0.142	0.089	0.569	310	7
<i>litt. f.</i> Sydvästra delen av lägen- heten Källebacken (= det område, som AugustaBlom- berg önskar köpa)	34—38	0.281	0.111	0.037	0.429	380	63
<i>litt. g.</i> Lägenheten Lövkvisten (lika som i alternativ 1)	30—33, 39—42	0.932	0.095	0.229	1.256	910	20

Överjägmästaren har icke haft något att erinra mot försäljning av nu ifrågavarande, nordväst om landsvägen belägna område, ej heller mot dess uppdelning i försäljningslotter eller dessas värdering, men avstyrkt

Svärds ansökning att få köpa delar av lägenheterna Anderstorp och Stenåsen.

Domänstyrelsen har, då området ifråga ej behövdes för kronoparkens skötsel, icke haft något att erinra mot vare sig dess försäljning till de nuvarande innehavarna av ovannämnda med litt. a—g betecknade lotter eller den verkställda värderingen. Den omständigheten att Augusta Herrman innehaft en mindre del av den utav henne brukade lägenheten under endast ett år syntes icke böra utgöra anledning att förvägra henne köp av samma lägenhet i dess helhet. Icke heller borde Augusta Blomberg, som visserligen redan ägde fastighet av sådan storlek, att därå kunde födas två kor, förvägras hembud å den jord, hon nu brukade å ifrågavarande område. Lägenheterna borde försäljas enligt de för upplåtande av egnahemslägenheter från kronoegendomar gällande grunder, dock med undantag beträffande A. W. Blad, som ägde en fastighet av den storlek, att därå kunde födas en familj, och därför icke borde berättigas att köpa sin lott på samma fördelaktiga villkor som övriga sökande.

*Departements-
chefen*

Jag instämmer med domänstyrelsen och hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att ovannämnda med litt. a—g betecknade lägenheter må var för sig med ovan angivet område från kronoparken Mösseberg i Skaraborgs län försäljas

lägenheterna litt. a, b, c, e, f och g enligt gällande grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från kronoegendomar, med hembuds rätt för Margareta Larsson till lägenheten litt. c, för Augusta Herrman till lägenheten litt. e och för Augusta Blomberg till lägenheten litt. f samt med förbehåll om rätt för köpare av lägenheten litt. a och lägenheten litt. b att använda den med nr 10 å i ärendet företedd karta betecknade vägen i dess helhet, för köpare av lägenheten litt. f att använda den med nr 39 betecknade vägen ävensom för köpare av lägenheten litt. d att använda den med nr 23 betecknade vägen, samt

lägenheten litt. d till A. W. Blad mot en köpeskillning av 635 kronor och under villkor i övrigt,

att lägenheten må av köparen tillträdas den 14 mars 1925,

att köpeskillningen erlägges kontant vid tillträdet, samt

att köparen ensam bestrider med lägenhetens frånskiljande, lagfart å fånget ävensom andra med köpet förenade kostnader.

7:o.

Med bifall till Kungl. Maj:ts i proposition den 13 december 1919, nr 16, punkt 5, gjorda framställning medgav 1919 års riksdag (R. Skr. nr 161), att från kronoegendomen 1 mantal Hättebo nr 1 i Nydala socken av Jönköpings län finge enligt gällande grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från kronoegendomar försäljas lägenheten Sjöbo med rätt för lägenhetens innehavare till fri utfartsväg över stamfastighetens ägor. Lägenheten, som å en av J. E. M. Lindeblad 1896 upprättad och av extra lantmätaren O. Strindberg 1916 kompletterad karta över egendomen betecknats med ägofigurerna nr av 374 samt 375—378, har sedermera försålts med tillträdesrätt den 14 mars 1921.

Sedan domänstyrelsen erhållit del av Kungl. Maj:ts och riksdagens ifrågasvarande beslut, förordnade styrelsen i fråga om egendomen i övrigt, att densamma — med undantag av egendomens utmark samt torpen Sandbäcken och Älgabäck (med Lilla Hättebo) ävensom lägenheten Loberget, vilka områden ställdes under skogsstatens vård och förvaltning — skulle från den 14 mars 1920 ånyo utarrenderas för en tid av sju år. Då egendomens förutvarande arrendator Carl August Svensson icke önskade begagna honom medgiven optionsrätt vid den förnyade utarrenderingen, blev arrenderätten vid fyra särskilda tillfällen — den 5 maj, 4 augusti och 22 oktober 1920 samt den 8 juni 1921 — utbjuden å offentlig auktion utan att dock någon spekulant anmälde sig. Anledningen härtill var, enligt vad auktionsförrättaren och vederbörande domänintendent uppgivit, bland annat egendomens avlägsna belägenhet, jordens stenbundenhet, den dåliga beskaffenheten av gårdens hus samt den nybyggnadsskyldighet, som uppkommit däri genom att ett av boningshusen jämte ett brygghus nedbrunnit den 4 april 1919.

I utlåtande den 18 augusti 1921 tillstyrkte överjägmästaren egendomens försäljning på grund av, bland annat, egendomens ringa betydelse som skogsegendom samt dess isolerade läge i förhållande till andra allmänna skogar.

Med anledning härav föranstaltade domänstyrelsen om saluvärdering å egendomen, vilken förrättning ägde rum den 4 oktober 1921. Av instrumentet häröver ävensom övriga ärendet tillhörande handlingar, däribland förberörda av extra lantmätaren Strindberg kompletterade karta över egendomen, inhämtas bland annat följande.

Egendomen, som är belägen 2 mil från Stockaryds järnvägsstation, har en areal av 275.794 hektar, därav 19.772 hektar tomt och åker, 45.901 hektar äng, 201.746 hektar betes- och skogsmark och 8.375 hektar impediment. I denna areal äro inberäknade torp och lägenheter med undantag av förenämnda, redan försålda lägenheten Sjöbo.

Å egendomen finnes ett grustag, å förenämnda karta betecknat med litt. a

[7.]

Hättebo nr 1
i Jönköpings
län.

och omfattande ägofigurerna nr 279 samt delar av 280 och 281, med en areal av 0.122 hektar.

Enligt upprättad skogshushållningsplan för åren 1900—1920 har egendomen 37.16 hektar produktiv skogsmark och 71.16 hektar produktiv hagmark, förutom 71.75 hektar impediment.

Under egendomen lyda torpen Sandbäcken och Älgabäck (med Lilla Hättebo), båda bebyggda med kronan tillhöriga hus, samt lägenheten Loberget med hus, som tillhöra lägenhetens innehavare änkan Lena Malkomsdotter.

Av egendomens byggnader — uppgående till ett 20-tal — finnas å huvudgården bland andra följande, avsedda för fyra hushåll: två sammanbyggda boningshus av timmer, nästan obeboeliga, fyra sammanbyggda ladugårdsbyggnader av timmer, två svinhus, därav det ena nybyggt, två redskaps- och vedbodur i försvarligt skick samt en bodbyggnad av otidsenlig beskaffenhet.

Kronans å torpen belägna byggnader utgöras bland andra av: två boningshus i användbart skick, två ladugårdsbyggnader i försvarligt skick, en loge i brukbart skick, en vagnbod och ett svinhus.

Egendomen har under den arrendeperiod, som utgick den 14 mars 1920, varit utarrenderad mot en årlig arrendavgäld av 750 kronor. Sedermera har egendomen upplåtits på ett-åriga arrendeperioder åt förenämnde Carl August Svensson mot en årlig avgäld, som för åren 1920—1921 uppgick till 1,045 kronor samt för vart och ett av åren 1921—1922, 1922—1923 och 1923—1924 till 250 kronor.

Torpen Sandbäcken, som brukas av Gustaf Andersson, och Älgabäck, som innehaves av Nils Peter Strid, äro för arrendeperioden 1923—1924 utarrenderade vardera för 70 kronor och lägenheten Loberget till förenämnda änkan Lena Malkomsdotter för samma tid för 10 kronor.

Vid omförmälda saluvärdering föreslogo uppskattningsmännen att, därest egendomen ej komme att försäljas som en lott, densamma borde upplåtas i tre lotter nämligen:

litt. A, omfattande huvudgården (jämte andel i Furön i sjön Rusken) om 196.540 hektar, saluvärderad till 109,100 kronor, därav för växande skog 85,694 kronor;

litt. B, omfattande torpet Sandbäcken med lägenheten Loberget om 34.985 hektar, saluvärderat till 29,650 kronor, därav för växande skog 27,238 kronor; samt

litt. C, omfattande torpet Älgabäck med Lilla Hättebo om 44.167 hektar, saluvärderat till 17,650 kronor, därav för växande skog 14,060 kronor.

Ett å lotten *litt. B* liggande grustag ansågo uppskattningsmännen böra vid eventuell försäljning undantagas för samfällt bruk. Likaledes borde förbehåll göras därom, att egendomens fiskerätt skulle bliva gemensam tillhörighet för samtliga ägotlotter.

Enligt uppskattningsmännens förslag borde lotterna *litt. B* och *C* såsom bildande lämpliga jordbrukslägenheter hembjudas deras nuvarande innehavare, ovanbemälda Gustaf Andersson och Nils Peter Strid. Dessa personer, som brukat respektive lotter 23 och 18 år samt äro arbetsamma och ordentliga, framställde vid uppskattningsförrättningen önskan att få köpa lotterna.

Länsstyrelsen hade icke något att invända mot uppskattningsmännens förslag.

Överjägmästaren, som ej heller hade någon erinran i fråga om stycknings-

förslaget, ansåg skogens värde vara för högt upptaget samt saluvärderade ägölotterna sålunda:

litt. A till	99,150	kronor, därav	75,733	kronor för växande skog				
» B »	28,550	»	»	26,140	»	»	»	»
» C »	17,100	»	»	13,526	»	»	»	»

summa 144,800 kronor, därav 115,399 kronor för växande skog.

Överjägmästaren framhöll, att lotten litt. B erhållit så gott som enbart sagtimmersskog och till olämpligt stor myckenhet, vilket även framginge av det föreslagna saluvärdet, som blivit relativt högt. För att nedpressa det samma ansåg överjägmästaren nödvändigt, att virkeskapitalet före försäljningen — i den mån det kunde vara förenligt med en god skogsvård — nedbringades genom försäljning av avverkningsmogen skog.

I skrivelse den 6 februari 1922 underställde *domänstyrelsen* Kungl. Maj:ts prövning frågan om egendomens disposition efter den 14 mars 1923 samt hemställde, att Kungl. Maj:t, trots de vid denna tid rådande mindre gynnsamma försäljningskonjunkturen, måtte till riksdagen avlåta proposition om egendomens försäljning i enlighet med uppskattningsmännens förslag därvid styrelsen dock biträdde överjägmästarens saluvärdering ävensom hans uppfattning rörande avverkning å lotten litt. B av mogen skog före lottens försäljning. Styrelsen hade emellertid — med hänsyn till utav riksdagens jordbruksutskott vid behandling av väckt förslag om försäljning av kronoegendomen Risinge i Kalmar län (jordbruksutskottets utlåtande nr 48, punkt 2, vid 1920 års riksdag) uttalad uppfattning om olämpligheten att genom dylika avverkningsåtgärder föregripa riksdagens fria prövning av försäljningsfrågan — ej vidtagit några åtgärder för skogsavverkning å sagda lott.

Kungl. Maj:t fann den 10 mars 1922 domänstyrelsens ifrågavarande framställning icke föranleda annan Kungl. Maj:ts åtgärd, än att Kungl. Maj:t förordnade, att egendomen skulle i kronans ägo bibehållas och ställas under skogsstatens omedelbara vård för att förvaltas som kronopark.

Sedermera har *domänstyrelsen* i skrivelse den 23 september 1922 anyo gjort framställning hos Kungl. Maj:t om egendomens försäljning samt därvid i huvudsak anfört följande:

Huvudsakliga anledningen till domänstyrelsens förutnämnda framställning den 6 februari 1922 om egendomens försäljning hade varit omöjligheten att få egendomen utarrenderad på villkor, som någorlunda motsvarade egendomens värde.

Sedan vederbörande jägmästare erhållit del av Kungl. Maj:ts beslut den 10 mars 1922 hade han i syfte att erhålla ett något så när försvarligt arrende, hos styrelsen hemställt om bemyndigande att vid arrendets utbudande utlova nybyggnad av boningshus under 1923 och av ladugård under 1924. Det arrende, som erhöles för jorden, förslog icke att förränta kostnaderna för

de förestående byggnadsarbetena i synnerhet som en del av gardens byggnader vore i mycket dåligt skick.

Skogshushållningsplanens och saluvärderingens uppgifter om ägoslag syntes föga motsvara varandra. Egendomens för skogsproduktion avsedda mark uppginge nämligen till endast omkring 130 hektar, under det att inägojorden med däri belägna backar m. m. utgjorde cirka 135 hektar. Dessa siffror innebure en ur skogsbrukssynpunkt högst olämplig proportion, i det att för skötseln av 130 hektar skogsmark ej erfordrades mer än 4 à 6 hektar inägojord till skogsarbetarbostäder. En försäljning av enbart överskottet av inägor skulle emellertid i detta fall av flera skäl vara olämplig. Ett enstaka och avskilt beläget komplex om allenast 130 hektar skogsmark vore i och för sig för obetydligt för bedrivande av ett lönande och ekonomiskt bärigt skogsbruk, även om avsättningsförhållandena vore gynnsammare än i detta fall. Kostnaderna för förvaltning och bevakning, resor o. s. v. bleve nämligen alltför höga. Egendomen Hättebo vore i sådant avseende illa belägen. Någon allmän skog, med vilken egendomen skulle kunna förenas, funnes icke. Virkets nettovärde å rot bleve genom den avlägsna belägenheten från järnvägsstation — 2 mil — lågt och skogens behållna avkastning ringa. Då orten icke vore skogfattig, hade ved och småvirke obetydligt eller intet värde.

Styrelsen ansåge det därför önskvärt, att egendomen försåldes, när dess bi-behållande i kronans ägo med all visshet skulle orsaka förluster, samt underställde ånyo frågan om egendomens disposition Kungl. Maj:ts prövning. Intet hade inträffat, som kunde giva anledning till förändring i det förslag till försäljning, som styrelsen avgivit den 6 februari 1922.

Sedan därefter Kungl. Maj:t anbefallt domänstyrelsen att föranstalta om utredning rörande lämpligheten av och sättet för uppdelning i egnahems-lägenheter av lotten litt. A, har *domänstyrelsen* avgivit utlåtande den 25 oktober 1923 samt därvid bifogat dels av vederbörande uppskattningsmän den 28 juni 1923 uppgjort förslag till uppdelning av lotten litt. A i vissa lotter ävensom värdering av dessa, dels ock av vederbörande jägmästare verkställd förnyad värdering av ståndslogen å samtliga till försäljning avsedda lotter.

De olika försäljningslotternas arealer och saluvärden såväl enligt 1921 som enligt 1923 års värderingar framgå av följande tabell:

L i t t.	Areal hektar					Saluvärde kronor			
	tomt och åker	äng	betes- och skogsmark	impedi- ment	Summa	1921		1923	
						total- värde	därav för växande skog	total- värde	därav för växande skog
A (huvudgården)	16,634	39,737	134,000	6,169	196,540	99,150	75,733	—	—
Aa	4,994	16,335	58,148	0,413	79,890	—	—	45,400	36,208
Ab	5,619	11,024	26,810	5,321	48,774	—	—	32,200	25,984
Ac	6,021	12,378	22,442	0,435	41,276	—	—	10,300	4,950
Ad (andel i Furön i sjön Rusken)	—	—	26,600	—	26,600	—	—	38,300	35,914
	16,634	39,737	134,000	6,169	196,540	—	—	126,200	103,056
B (torpet Sandbäcken med lägenheten Loberget) ...	1,620	2,534	28,835	1,976	34,965	28,550	26,140	32,285	29,856
C (torpet Älgabäck med Lilla Hättebo)	1,496	3,530	38,911	0,230	44,167	17,100	13,526	21,664	18,097
	19,750	45,801	201,746	8,375	275,672	—	—	—	—
Grustaget. litt. a	0,022	0,100	—	—	0,122	—	—	—	—
Summa	19,772	45,901	201,746	8,375	275,794	144,800	115,399	180,149	151,009

Uppskattningsmännen hava föreslagit, att lotten litt. Ad, som utgöres av egendomens å Furön i sjön Rusken belägna skogsskifte, måtte sammanslås med lotten litt. Ac, som hade ringa skogstillgång, samt att arrendatorn C. A. Svensson måtte erhålla hembuds rätt å den försäljningslott av huvudgården, som han önskade.

I sin förberörda skrivelse den 25 oktober 1923 har domänstyrelsen tillstyrkt uppdelning av lotten litt. A på sätt uppskattningsmännen föreslagit och därvid framhållit, att en uppdelning i ännu flera lotter enligt styrelsens mening vore olämplig, enär jordbruket å varje lott då bleve så litet, att ägarna i sådant fall knappast skulle därå finna sin bärgning.

I skrivelsen har domänstyrelsen vidare anfört följande.

Av förut intagna tabell framginge, att egendomen 1923 åsatts ett sammanlagt värde av 180,149 kronor, som väsentligt överstege vad egendomen 1921 ansetts vara värd. Ökningen berodde så gott som uteslutande på högre uppskattning, särskilt till mängd men i viss mån även till värde, av den växande skogen.

Mot den av uppskattningsmännen nu gjorda värderingen syntes visserligen i detalj intet vara att erinra. Styrelsen kunde dock, i likhet med uppskattningsmännen, ej finna annat än att de åsatta värdena med hänsyn till egendomens avlägsna och svårtillgängliga läge vore för höga och för eventuella köpare förlustbringande. Styrelsen finge därför föreslå, att sagda värden reducerades med omkring 15 procent, eller något mer för de lotter, varå ungskog i avsevärd omfattning förekomme, och att de olika lotternas saluvärden alltså avjämnades till följande belopp:

litt. Aa		37,300	kronor
» Ab		27,300	»
» Ac + Ad		40,600	»
» B		27,400	»
» C		17,800	»
		tillhopa 150,400 kronor.	

Sasom av styrelsens föregaende framställningar framginge, ansåge styrelsen det synnerligen olämpligt att längre behålla egendomen i kronans ägo. Det vore knappast möjligt att utarrendera egendomen i dess nuvarande skick. Skulle egendomen behållas i kronans ägo, måste därför nästan alla de å egendomen befintliga, otidsenliga, otillräckliga och delvis fallfärdiga husen medelst dyrbara nybyggnader ersättas. Ur skogspolitisk synpunkt rådde disproportion mellan inägorna och skogen, i det att de förra vore mycket större än som för den senares skötsel erfordrades. Men även om en del av inägorna fränsåldes, vore egendomen ändock olämplig som kronopark, enär densamma i förhållande till andra kronans skogar vore för isolerat belägen och dess skogsareal för ringa, vadan förvaltningen bleve för dyrbar. Härtill komme, att avsättningsförhållandena för skogsalster till följd av egendomens belägenhet långt från kommunikationsled vore dåliga.

Domänstyrelsen hyste fortfarande den meningen, att egendomen helst borde i dess helhet, på sätt styrelsen förut föreslagit, utbjudas å offentlig auktion. Därest detta ej kunde ske, föresloge styrelsen, att — sedan egendomen blivit genom ägostyckning uppdelad i förberörda fem lotter litt. Aa, Ab, Ac + Ad, B och C, därvid egendomens fiskevatten i sjöarna Rusken och Lillsjön samt det till grustag avsedda området skulle avsättas såsom för lotterna samfällade tillhörigheter — nämnda lotter var för sig måtte försäljas.

Styrelsen ansåge, att vid försäljningen lotterna litt. Ab, B och C borde hembjudas en var dess nuvarande innehavare — lotten litt. Ab till Svensson, lotten litt. B till Andersson och lotten litt. C till Strid — mot av styrelsen föreslaget saluvärde, med förbehåll beträffande lotten litt. B om rätt för änkan Malkolmsdotter att under sin livstid kvarbo i henne tillhöriga hus å lägenheten Loberget mot en årlig avgäld av 5 kronor. Köpeskillingarna för dessa lotter borde erläggas och köpebrev utfärdas på sätt i gällande grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från kronoegendomar stadgades. Därest hembud å lotterna icke antoges, syntes lotterna böra var för sig försäljas å offentlig auktion till den högstbjudande under de i kungl. brevet den 29 maj 1874 stadgade villkor. Likaledes ansåge styrelsen, att lotterna litt. Aa samt Ac + Ad borde var för sig försäljas å offentlig auktion på sätt nyss nämnts. Vid lotternas försäljning å offentlig auktion borde förbehåll göras att, därest antagligt anbud icke avgäves å samtliga därvid utbjudna lotter, icke någon av dem finge säljas.

Tillika tillstyrkte domänstyrelsen att med de särskilda salulotterna skulle, i enlighet med uppskattningsmännens förslag, av huvudgårdens nuvarande byggnader följa

1) med lotten litt. Aa de två sammanbyggda boningshusen, bodbyggnaden, västra svinhuset och den fjärdedel av ladugården, som vore belägen öster om byggnadens mitt, med förbehåll om rätt dels för blivande ägare av litt. Aa att hava den sistnämnda byggnaden kvarstående och använda den på dess nuvarande plats under två år från tillträdesdagen, dels ock för blivande ägare av lotten litt. Ac + Ad att under två år från tillträdet av samma lott fritt bebo den västra delen av boningshuset,

2) med lotten litt. Ab östra svinhuset, östra redskapshuset och den östra fjärdedelen av ladugården, samt

3) med lotten litt. Ac + Ad västra hälften av ladugården, västra redskaps-huset och västra vedboden, med rätt därjämte för blivande ägare av denna lott att, på sätt ovan sagts, under två år från tillträdesdagen fritt bebo den västra delen av boningshuset.

Slutligen föresloge domänstyrelsen, att i försäljningarna icke måtte ingå andra byggnader eller anläggningar än kronan tillhöriga samt att salulot-ternas köpare måtte medgivas rätt att använda å egendomen befintliga vägar.

Den i ärendet förebragta utredningen synes mig innefatta tillfyllestgörande skäl för ifrågavarande egendoms försäljning. För sådant ändamål torde egendomen böra styckas på sätt domänstyrelsen i sin skrivelse den 25 oktober 1923 ifrågasatt. Försäljning av egendomen såsom en helhet finner jag icke lämplig, då i så fall möjligheterna till bildande därå av mindre jordbruk ej bleve utnyttjade. Departements-
chefen.

Ett hinder för de föreslagna lotternas förvärvande av lämpliga egnahemspekulanter ligger emellertid i de, på grund av därvarande ståndskog, även efter den av domänstyrelsen verkställda reduceringen synnerligen höga salu-värdena. Det synes mig därför böra övervägas, huruvida icke saluvärdena skulle kunna ytterligare nedbringas. I sådant avseende är att märka, att enligt av vederbörande jägmästare i slutet av 1922 verkställd värdering av ståndskogen, grövre timmerduglig barrskog finnes å lotten litt. Aa till värde av 16,310 kronor, å lotten litt. Ab till värde av 12,810 kronor, å lotten litt. Ac + Ad till värde av 28,000 kronor, å lotten litt. B till värde av 19,600 kronor och å lotten litt. C till värde av 11,158 kronor. Ur skogsvårdssynpunkt lär icke föreligga hinder för att den sålunda förefintliga timmer-skogen helt eller delvis utstämplas och avyttras före lotternas försäljning, varigenom saluvärdena å dessa skulle i motsvarande mån förminska.

Anlitas denna utväg, synas de för upplåtande av egnahemslägenheter från kronoegendomar stadgade bestämmelser kunna tillämpas i fråga om samtliga lotters försäljande, därvid dock av domänstyrelsen föreslagna särskilda villkor beträffande fiskevatten, grustag och vägar samt vissa byggnader ävensom angående hembuds rätt för angivna personer m. m. böra iakttagas.

Under åberopande härav hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att, sedan kronoegendomen 1 mantal Hättebo nr 1 i Nydala socken av Jönköpings län blivit i huvudsaklig överensstämmelse med av mig tillstyrkt förslag fördelad i ovanberörda fem med litt. Aa, Ab, Ac + Ad, B och C betecknade lotter, därvid egendomen tillhörande fiskevatten i sjöarna Rusken och Lillsjön ävensom till grustag avsett område skola såsom för lotterna samfälda till-

hörigheter avsättas, samma lotter med undantag av den skog, som genom domänstyrelsen kan varda utstämplad till särskild försäljning, må var för sig försäljas enligt gällande grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från kronoegendomar, med hembuds rätt för C. A. Svensson till lotten litt. A, för Gustaf Andersson till lotten litt. B och för Nils Peter Strid till lotten litt. C samt under iakttagande tillika,

att lotternas saluvärden bestämmas till de av domänstyrelsen i ovannämnda skrivelse den 25 oktober 1923 föreslagna belopp med avdrag av värdet å utstämplad skog,

att beträffande fördelningen och användningen av huvudgårdens nuvarande byggnader länder till efterrättelse vad av domänstyrelsen i samma skrivelse härutinnan föreslagits,

att i försäljningarna icke ingå andra byggnader eller anläggningar än sådana, som tillhöra kronan,

att köpare förbehålles rätt att använda å egendomen befintliga vägar, samt

att änkan Lena Malkomsdotter tillförsäkras rätt att under sin livstid kvarbo i henne tillhöriga hus å den inom lotten litt. B belägna lägenheten Loberget mot en årlig avgäld av 5 kronor.

8:o.

[8.] I proposition den 7 maj 1918, nr 443, punkt 2, föreslog Kungl. Maj:ts riksdagen medgiva, att vissa områden av kronoegendomen 1 mantal Bredaryd nr 3 Torp och $\frac{1}{2}$ mantal Bredaryd nr 4 Norregård i Bredaryds socken av Jönköpings län finge försäljas. Riksdagen biföll vad av Kungl. Maj:ts sålunda föreslagits.

Vid den uppskattningsförrättning, som den 11 och 12 november 1915 föregick Kungl. Maj:ts beslut om avlåtande av nämnda proposition, hade av uppskattningsmännen ifrågasatts försäljning från egendomen av, bland annat, lägenheten Jonsbo, belägen på ett avstånd av 1 kilometer från Bredaryds järnvägsstation och bebyggd med lägenhetens brukare Svenning Lundin tillhöriga byggnader. Lägenheten, som å en av t. f. extra lantmätaren A. Gyllenbåge 1915 över egendomen upprättad karta utmärktes med röd- och svartprickad gräns mot egendomen i övrigt, omfattar enligt samma karta med beskrivning ägofigurerna nr 165—171, av 172, 173—192 och av 277 med en areal av 9.003 hektar, därav 1.771 hektar tomt och åker, 2.388 hektar äng och 4.844 hektar betes- och skogsmark, samt saluvärderades av uppskattningsmännen till 1,770 kronor, därav 336 kronor för växande skog.

Bredaryd
nr 3 Torp
och Bredaryd
nr 4 Norre-
gård i
Jönköpings
län.

Vederbörande skogsstatstjänstemän framhöllo emellertid beträffande denna samt vissa andra till försäljning från egendomen föreslagna lägenheter, att genom en försäljning av desamma egendomens utmark, som vore beväxt med värdefull skog, skulle avsevärt minskas samt egendomens ytterkontur försimras, ävensom att ifrågakarande lägenheter behövdes för säkerställande av arbetskraft såväl för egendomens jordbruk som för skogsbruket. Skogsstatstjänstemännen ansågo därför, att, bland andra, lägenheten Jonsbo icke borde försäljas utan fortfarande bibehållas i kronans ägo. Jämväl övriga i ärendet hörda myndigheter avstyrkte uppskattningsmännens förslag i denna del, och upptogs ej heller i förberörda proposition förslag om försäljning av lägenheten Jonsbo.

Hos Kungl. Maj:t har nu lägenhetens brukare, förenämnde Lundin, gjort framställning om att få med äganderätt förvärva lägenheten Jonsbo, som han sedan 1911 brukade. Som skäl härför har Lundin anfört bland annat följande.

Sökanden och hans hustru vore gamla, respektive 74 och 73 ar. Det vore därför meningen, att en dotter och en son skulle biträda dem med arbetet å lägenheten samt sköta dem på deras alderdom. Förutsättningen härför vore emellertid, att dottern och sonen kunde få den trygghet, som äganderätten skänkte, för att i en framtid få bebo och bruka lägenheten såsom sitt hem. Härigenom skulle deras intresse jämväl ökas för att odla och förbättra jordbruket å lägenheten.

Sökanden hade under sin brukningstid nybyggt alla å lägenheten befintliga byggnader, vilka fortfarande tillhörde honom.

De skäl, som anförts mot försäljning av vissa lägenheter från egendomen, hade icke tillämplighet på ifrågakarande lägenhet. Den å lägenheten befintliga skogen bestode nästan uteslutande av ung barrskog, som icke finge avverkas till avsalu, samt ung björkskog. Skogstillgången vore så ringa, att den icke kunde beräknas räcka till vedbrand. Skogens värde hade vid förberörda värdering uppskattats till endast 336 kronor.

Av lägenhetens areal utgjordes 3 hektar av en moss, som saknade värde för huvudgården. En försäljning av lägenheten kunde därför icke vara till nämnvärd olägenhet för huvudgården på grund av minskning i arealen. Genom en dylik försäljning komme icke heller egendomens yttergränser att bilda flera eller skarpare vinklar än som redan vore fallet. Vad arbetskraften anginge, låge egendomen i en folkrik bygd och tillgången på arbetskraft komme säkerligen icke att minskas genom försäljning av ifrågakarande lägenhet.

Huvudgårdens arrendator M. S. Johansson har förklarats sig villig att under sin återstående arrendetid avstå från den avgäld, som han uppbär från lägenheten Jonsbo, mot det att han genom motsvarande avdrag å sitt arrende eller på annat sätt erhöle gottgörelse härför.

Vederbörande *jägmästare* har i ärendet anfört följande.

Lägenheten Jonsbo vore genom sitt läge invid egendomens östra ragång och på ett avstånd av endast omkring 1 kilometer från Bredaryds stations-samhälle lämplig för avsöndring. Till lägenheten hörande byggnader vore i

gott skiek. Några olägenheter ur skogshushållningssynpunkt vore icke förenade med lägenhetens försäljning. Skogsväsendets behov av arbetskraft för skötseln av egendomens skogstillgång vore nämligen numera tillgodosett, då skogsstaten sedan 1919 disponerade tvenne av egendomens torp, Bäckanäs och Gösbo. Ej heller skulle någon nämnvärd minskning av egendomens skogskapital förorsakas genom lägenhetens försäljning, då den lägenheten växande skogen vore jämförelsevis obetydlig. Skogens nuvarande värde borde sättas till 500 kronor.

Domänintendenten har tillstyrkt bifall till Lundins framställning samt med hänsyn till vad jägmästaren anfört angående värdet av därvarande skog föreslagit lägenhetens saluvärde till 1,930 kronor.

Jämväl *överjägmästaren* och *länsstyrelsen* hava tillstyrkt bifall till framställningen.

Domänstyrelsen har förordat lägenhetens försäljning enligt gällande grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från kronoegendomar samt i övrigt bland annat anfört följande.

Egendomen vore utarrenderad på tjugu år från den 14 mars 1919, varvid betingats ett årligt arrende av 1,200 kronor, och hade Lundin förbehållits tryggad besittningsrätt till lägenheten Jonsbo med dåvarande innehav — som något avvek från det till försäljning föreslagna — mot en årlig avgäld av 80 kronor, men med rätt till husbehovsbränsle och bete från egendomens utmark. Med hänsyn till att förslag om försäljning av lägenheten förevarit vid egendomens utarrendering syntes domänstyrelsen hinder mot frågans återupptagande redan nu under löpande arrendeperiod icke möta av gällande grunder för egnahemslägenhetens upplåtande från kronoegendomar.

Domänstyrelsen hade ej något att erinra mot det av domänintendenten föreslagna saluvärdet.

Därest sökandens framställning bleve bifallen, syntes egendomens arrendator böra förklaras berättigad att från och med arrendeåret efter köparens tillträde av lägenheten åtnjuta avdrag å det årliga arrendet för egendomen med av styrelsen skäligen ansedda 80 kronor.

*Departements-
chefen.*

På grund av vad i ärendet förekommit tillstyrker jag försäljning av ifrågavarande lägenhet enligt gällande grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från kronoegendomar. Lägenhetens brukare Svenning Lundin har enligt punkten 7 av gällande grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från kronoegendomar utan särskilt förbehåll hembuds rätt till lägenheten.

Mot det av domänintendenten föreslagna saluvärdet har jag intet att erinra.

Något hinder torde icke möta för lägenhetens försäljning redan under löpande arrendeperiod, då arrendatorn medgivit försäljningen under förutsättning att han erhöles viss arrendenedsättning, i vilket avseende det av domänstyrelsen föreslagna belopp av 80 kronor om året synes mig skäligt.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva.

att lägenheten Jonsbo må med ovan angivet område från kronoegendomen 1 mantal Bredaryd nr 3 Torp och $\frac{1}{2}$ mantal Bredaryd nr 4 Norregård i Bredaryds socken av Jönköpings län försäljas enligt gällande grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från kronoegendomar.

9:o.

Kronoegendomen Höla nr 1 i Hallens socken av Jämtlands län har, jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 8 juli 1892, från och med den 14 mars 1895 ställts under skogsstatens omedelbara vård för att förvaltas som kronopark.

Egendomen utgöres av ett skogsskifte, innehållande omkring 358 hektar produktiv mark, samt ett hemskifte. Den å hemskiftet belägna s. k. Nissetäkten är utarrenderad för sig mot en årlig avgäld av 35 kronor. Hemskiftet i övrigt är senast för tiden 14 mars 1922—14 mars 1925 utarrenderat mot ett årligt arrende av 430 kronor.

Sedan vederbörande överjägmästare hos domänstyrelsen föreslagit försäljning av hemskiftet, enär en del av åbyggnaden vore dålig och krävde kostsam nybyggnad samt kronan icke hade behov av inägojorden, har under 1921 hållits uppskattningsförrättning beträffande samma skifte. Av instrumentet häröver jämte till ärendet hörande handlingar, däribland en av vice kommissionslantmätaren J. Bergström 1903 upprättad karta över hemskiftet samt en del av utskiftet till egendomen, inhämtas bland annat följande.

Egendomens hemskifte är beläget invid nya bygdevägen från Hallen till Marby, 5 kilometer från Hallens kyrka, 25 kilometer vinterväg från Östersunds stad och 5 kilometer från ångbåtsbrygga vid Hallen å Storsjön.

Skiftet, däri inbegripet den s. k. Nissetäkten, har en areal av 50.446 hektar, varav 13.414 hektar tomter och åker, 13.272 hektar ängsmark, 23.550 hektar avrösningsjord samt 0.210 hektar impediment. Det är bebyggt med kronan tillhöriga byggnader, av vilka mangårdsbyggnad och källare befinna sig i drägligt skick, under det att övriga byggnader, särskilt ladugården, äro i dåligt skick.

Den s. k. Nissetäkten, som å kartan omfattar ägofigurerna nr 1—10 och är belägen i hemskiftets nordvästra del, är avsedd att ingå i försäljningen. Till densamma hör icke någon kronan tillhörig byggnad, och är dess arrendator ej bosatt å ägor utan å en annan honom tillhörig lägenhet.

Uppskattningsmännen hava biträtt förslaget om hemskiftets försäljning, enär åkerjordens ringa omfattning och åbyggnadens dåliga tillstånd borde göra det för kronan angeläget, att detsamma snarast avyttrades, särskilt som kronan icke hade något behov att bibehålla skiftet i sin ägo.

Det till försäljning avsedda området har av uppskattningsmännen saluvärderats till 21,945 kronor, därav för växande skog 9,885 kronor enligt vederbörande jägmästares uppskattning, och hava uppskattningsmännen föreslagit områdets försäljning enligt de i kungl. brevet den 29 maj 1874 stadgade villkor.

[9.]
Höla nr 1 i
Jämtlands
län.

Överjägmästaren har efter under 1924 verkställd ny värdering av skogen ansett dess värde böra upptagas till endast 9,302 kronor.

Domänstyrelsen har underställt ärendet Kungl. Maj:ts prövning och därvid förklarat sig icke hava något att erinra mot den föreslagna salulottens omfattning och försäljning på sätt uppskattningsmännen föreslagit. I fråga om saluvärdet har domänstyrelsen ansett, att, ehuru uppskattningsmännens värdering uppgjorts 1921, densamma dock kunde läggas till grund för försäljningen, vadan salulottens värde borde sättas till i runt tal 22,000 kronor.

Departements-
chefen.

Nagon uppdelning av ifrågavarande skifte i mindre lotter torde, enligt vad jag från domänstyrelsen inhämtat, icke lämpligen böra ske. Jag kan därför biträda försäljningsförslaget och har intet att erinra mot det av domänstyrelsen föreslagna saluvärdet.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva

att, sedan ovan angivna till kronoegendomen 1 mantal Höla nr 1 i Hallens socken av Jämtlands län hörande hemskifte blivit genom ägostyckning fränskilt egendomen, detsamma må å offentlig auktion till den högst-bjudande försäljas enligt de i kungl. brevet den 29 maj 1874 stadgade villkor.

10:o.

[10.]
Brattbyn
nr 1 i
Jämtlands
län.

Kronoegendomen $\frac{79}{120}$ mantal Brattbyn nr 1 i Revsunds socken av Jämtlands län har jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 20 juli 1877 avsatts såsom kronopark. Huvudgården är utarrenderad mot ett årligt arrende, som för tiden 14 mars 1921—14 mars 1922 utgjort 650 kronor och för tiden 14 mars 1922—14 mars 1924 uppgått till 500 kronor.

I skrivelse den 31 december 1913 hemställde domänstyrelsen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva, dels att huvudgården till egendomen finge försäljas till Revsunds kommun för anläggning av fattiggård, dels ock att fyra områden av kronoparken, betecknade med nr 2, 3, 4 och 5, finge försäljas enligt gällande grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från kronoegendomar. Sedan emellertid inhämtats, att kommunen inköpt annat område till fattiggård, uppdrog Kungl. Maj:t den 15 december 1916 åt domänstyrelsen att föranstalta om ny saluvärdering å de till försäljning föreslagna lotterna.

Dylik värdering blev därefter under 1919 verkställd, men då densamma icke kunde av domänstyrelsen godkännas, har förnyad värdering ägt rum den 30 juli och 19 augusti 1921, med beaktande, i enlighet med styrelsens föreskrift, att huvudgården skulle värderas dels i huvudsak utan skog, dels ock med ett inägoområdet tillagt skogsskifte av omkring 16 hektar samt att försäljningslotten nr 5 skulle bibehållas i kronans ägo. Av instrumentet över sistnämnda uppskattningsförrättning jämte övriga till ärendet hö-

rande handlingar, däribland en av vice kommissionslantmätaren Magne Augustin 1906 upprättad karta över inägorna och en del av utägorna till egendomen, inhämtas bland annat följande:

De till försäljning föreslagna områdena — uppdelade i fyra lotter — äro belägna i egendomens östra del mot Revsundssjön invid allmänna vägen från Gällö till Bodsjö, 8 kilometer från Gällö järnvägsstation och 2 kilometer från Revsunds kyrka.

Uppskattningsmännen hava föreslagit, att till upplagsplats för virke måtte för kronoparkens behov reserveras ett å kartan med tvärstreckade blyertslinjer angivet område invid Revsundssjön jämte ett därifrån till förenämnda allmänna väg ledande, 10 meter brett område, avsett för vägförbindelse.

Rörande de fyra till försäljning föreslagna områdena, som med röda linjer utmärkts å kartan, har vid förrättningen förekommit följande.

Lotten nr 1. Uppskattningsmännen hava framlagt två alternativ i fråga om lottens storlek, beroende på den större eller mindre areal skogsmark, som ansåges böra tilläggas lotten. Enligt alternativ A skulle lotten innehålla 7.084 hektar tomt och åker, 13.020 hektar ängs- och odlingsmark, 0.195 hektar impediment och 1.606 hektar skogsmark med ett saluvärde av 18,390 kronor, därav 97 kronor 97 öre för skogsmarken och 4,675 kronor 79 öre för växande skog. Enligt alternativ B har lotten föreslagits böra innehålla samma areal tomt och åker, ängs- och odlingsmark samt impediment, men med ett skogsmarksområde om 16.666 hektar. Lottens saluvärde med sistnämnda omfattning har uppskattats till 44,750 kronor, därav 1,016 kronor 63 öre för skogsmarken och 30,115 kronor 84 öre för växande skog.

Å lotten uppförda, kronan tillhöriga byggnader, bestående av manbyggnad, uthusbyggnader m. m. ingå i förberörda saluvärden.

Uppskattningsmännen hava för sin del förordat alternativ A samt föreslagit lottens försäljning enligt de i kungl. brevet den 29 maj 1874 stadgade villkor.

Lotten nr 2. Lotten har föreslagits skola omfatta 3.855 hektar, därav 1.074 hektar åker, 2.751 hektar ängsmark och 0.030 hektar impediment.

Frånsett ett par mindre hölador är lotten obebyggd.

Uppskattningsmännen hava saluvärderat lotten till 1,650 kronor, däri inbegripet värdet å omförmälda hölador, samt föreslagit lottens försäljning enligt gällande grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från kronoegendomar.

Lotten nr 3. Lottens föreslagna areal utgör 3.893 hektar, därav 1.260 hektar åker, 2.610 hektar ängsmark och 0.023 hektar impediment.

Lotten är, frånsett vissa mindre lador, obebyggd.

Lottens saluvärde har av uppskattningsmännen upptagits till 1,765 kronor, i vilket belopp inräknats värdet å ladorna.

Uppskattningsmännen hava föreslagit lottens försäljning enligt gällande grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från kronoegendomar.

Lotten nr 4. Den areal, som föreslagits till denna lott, utgör 3.892 hektar, därav 0.479 hektar åker och 3.413 hektar ängsmark.

Frånsett vissa mindre lador är lotten obebyggd.

Uppskattningsmännen hava föreslagit lottens saluvärde till 1,340 kronor samt dess försäljning enligt gällande grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från kronoegendomar.

Vederbörande jägmästare har beträffande lotten nr 1 förordat försäljning i enlighet med alternativ A. Med hänsyn till efter uppskattningsförrättningen verkställd värdering av skogsmarken och skogen har jägmästaren ansett sig böra nedsätta värdet å skogsmarken till lotten nr 1 med därå växande skog beträffande alternativ A till 75 kronor 48 öre för skogsmarken och 3,506 kronor 6 öre för skogen samt beträffande alternativ B till 783 kronor 30 öre för skogsmarken och 21,483 kronor 65 öre för skogen.

Överjägmästaren har icke haft något att erinra mot jägmästarens sistnämnda värdering.

Länsstyrelsen har i fråga om de båda alternativen rörande omfattningen av lotten nr 1 ansett, att lotten icke borde tilldelas mindre areal skogsmark än som erfordrades för att göra densamma tjänlig till jordbruk. Då den skogsmark, som enligt alternativ A skulle tilldelas lotten vore ur nämnda synpunkt för liten, ansåge sig länsstyrelsen böra förorda försäljning enligt alternativ B. I övrigt har länsstyrelsen icke haft något att erinra mot uppskattningsmännens försäljningsförslag.

Domänstyrelsen har beträffande lotten nr 1, i likhet med uppskattningsmännen och jägmästaren, förordat försäljning i enlighet med alternativ A, särskilt med hänsyn därtill, att svårighet torde uppstå att erhålla köpare till salulotten, om den tillades så stort och värdefullt skogsområde, som alternativ B avsåge, samt att för sådan händelse den i kronans ägo kvarvarande delen av kronoparken skulle erhålla olämplig form. Den av länsstyrelsen framlagda synpunkten, att lotten icke borde beredas mindre areal skogsmark än som erfordrades för att göra densamma tjänlig för jordbruk, syntes i detta fall icke behöva tillmätas alltför stor betydelse, då möjlighet stode öppen för en blivande köpare av lotten att från angränsande kronopark kunna förvärva det husbehovsvirke, som kunde erfordras utöver den skogstillgång, som funnes å det mindre skogsskiftet och å den till försäljning föreslagna inrösningsjorden. Enligt den av jägmästaren verkställda omvärderingen av skogsmarken och skogen borde lottens saluvärde enligt alternativ A beräknas till i runt tal 17,200 kronor. I övrigt hade domänstyrelsen intet att erinra mot lotternas omfattning och försäljning enligt angivna värden.

Departements-
chefen.

I likhet med uppskattningsmännen och vederbörande jägmästare samt domänstyrelsen tillstyrker jag försäljning av lotten nr 1 enligt det med alternativ A betecknade förslag, och har jag intet att erinra mot av domänstyrelsen föreslaget saluvärde å det sålunda till försäljning avsedda området. Jämväl lotterna nr 2, 3 och 4 synas mig böra försäljas med av uppskattningsmännen förordade områden samt till av dem beräknade saluvärden.

I fråga om sättet för försäljningarna instämmer jag med myndigheterna. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att ovan omförmälda fyra lotter — lotten nr 1 enligt förberörda med alternativ A betecknade förslag — må från $\frac{79}{120}$ mantal Brattbyn nr 1 i Revsunds socken av Jämtlands län försäljas

lotten nr 1 på offentlig auktion till den högstbjudande enligt de i kungl. brevet den 29 maj 1874 stadgade villkor, samt

lotterna nr 2, 3 och 4 enligt gällande grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från kronoegendomar.

11:o.

Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 10 maj 1901 har hemmanet $\frac{3}{28}$ mantal Näset nr 1, hörande under förra sergeantsbostället Skogen nr 1, i Ragunda socken av Jämtlands län från den 14 mars 1903 ställts under skogsstatens omedelbara vård och förvaltning och benämnts kronoparken Näset. Från hemmanet hava sedermera på grund av Kungl. Maj:ts och riksdagens beslut 1912 (se prop. nr 262; R. skr. nr 191) försålts tre lägenheter, nämligen Edbladstorpet om 4.136 hektar, Erik Johanssonstorpet om 4.994 hektar och Bolinstorpet om 6.617 hektar.

Genom 1914 verkställd ägostyckning har kronoparken Näset äsatts $\frac{600}{7280}$ mantal litt. Aa med en areal av 341.711 hektar.

Sedan fråga uppstått om försäljning av inrösningsjorden till kronoparken, har under 1921 hållits uppskattningsförrättning. Av instrumentet över förrättningen jämte tillhörande handlingar, däribland en av förste lantmätaren A. O. Gislén 1908 upprättad karta över utgården Näset jämte ägobeskrivning, framgår bland annat, följande.

Till försäljning hava föreslagits två å kartan med litt. Aa¹ och Aa² betecknade områden, belägna inom Nässets by invid till densamma från Ragunda ledande väg och 4 kilometer från Ragunda järnvägsstation. Områdena äro gemensamt utarrenderade för tiden 14 mars 1922—14 mars 1924 mot ett årligt arrende av 480 kronor.

Litt Aa¹ har en areal av 9.126 hektar, varav 2.210 hektar åker och 6.916 hektar äng och betesmark. Området är beläget i sydlig sluttning mot den förutvarande Ragundasjöns botten och är bebyggt med tre kronan tillhöriga ängslador. Jorden består av god lättlera. Området har saluvärderats till 3,290 kronor.

Litt. Aa² eller *Ersättningsbotten*, som utgör en del av Ragundasjöns botten, har en areal av 2.494 hektar ängsmark. Området är beläget några hundra meter från litt. Aa¹ och gränsar i nordost till Singsån. Jorden består av gyttja, som numera vunnit fastare konsistens. Å området äro uppförda två mindre ängslador. Området har saluvärderats till 2,495 kronor.

Uppskattningsmännen hava föreslagit, att de båda områdena måtte försäljas var för sig, det större enligt gällande grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från kronoegendomar och det mindre på offentlig auktion enligt de i kungl. brev den 29 maj 1874 stadgade villkor.

Länsstyrelsen har tillstyrkt försäljningen.

[11.]
Kronoparken
Näset i Jämt-
lands län.

Vederbörande *skogsstatstjänstemän* hava hemställt, att områdena måtte försäljas i ett utbud, då desamma väl lämpade sig för sambruk.

Domänstyrelsen har icke haft något att erinra mot vare sig salulotternas omfattning eller deras försäljning på sätt uppskattningsmännen föreslagit, men ansett saluvärdet för det mindre området böra — med hänsyn till att värderingen uppgjorts 1921 — sänkas till i runt tal 2,000 kronor.

*Departements-
chefen.*

Även jag tillstyrker försäljning av ifragavarande områden, av vilka det större synes lämpligt såsom egnahemslägenhet, medan åter det mindre området torde kunna vinna köpare bland ägarna till kringliggande mark.

Mot saluvärderna, sådana de av domänstyrelsen föreslagits, finner jag intet att erinra.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att, sedan ovanberörda med litt. Aa¹ och Aa² betecknade områden om respektive 9.126 och 2.494 hektar fränskilts kronoparken Näset i Ragunda socken av Jämtlands län, samma områden må försäljas

litt. Aa¹ enligt gällande grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från kronoegendomar, och

litt. Aa² på offentlig auktion till den högstbjudande enligt de i kungl. brevet den 29 maj 1874 stadgade villkor.

12:o.

[12.] Kronolägenheterna Härnöängen nr 1 i Kärnbo socken och Härnötorp nr 1 i Taxinge socken av Södermanlands län äro till den 14 mars 1927 mot ett årligt arrende av 750 kronor utarrenderade till Strängnäs stifts diakonistiftelse, som dära inrättat ett alkoholisthem.

*Härnöängen
nr 1 med
Härnötorp
nr 1 i Söder-
manlands län.*

I skrivelse den 26 januari 1922 gjorde styrelsen för nämnda stiftelse hos Kungl. Maj:t framställning om tillstånd att få inköpa förberörda fastigheter, när stiftelsen hade för avsikt att utvidga sin verksamhet samt ägde flertalet av å fastigheten befintliga ekonomibyggnader.

Över denna framställning avgav domänstyrelsen infortrade utlåtanden den 7 juli och den 25 augusti 1922, varvid överlämnades yttranden i ärendet av vederbörande domänintendent, skogsstatstjänstemän och överlantmätare ävensom av länsstyrelsen i länet.

Överlantmätaren framhöll i sitt yttrande, att rågångarna vid egendomen vore synnerligen krokiga och obekväma samt icke fastställda eller vederbörligen bestämda. Vad Härnötorp beträffade hörde till detsamma ägor, som låge avlägset från lägenhetens hemägoskifte och lämpligen borde sammanföras därmed. Härjämte vore att märka, att till egendomen hävdades vissa till Gripsholms kronopark hörande ägor, vilka borde avskiljas och återbördas till kronoparken. I syfte att reglera nämnda förhållanden syntes

rågångsförrättning samt ägoutbyte böra företagas, innan frågan om förändrad disposition av egendomen avgjordes.

I anledning härav beslöt Kungl. Maj:t den 14 september 1922, att handlingarna i ärendet skulle överlämnas till domänstyrelsen för skyndsamt vidtagande av berörda, av överlantmätaren föreslagna lantmåteriförrättning.

Dylik förrättning verkställdes sedermera av t. f. distriktslantmätaren N. Enéll med biträde av gode män. Av instrumentet över förrättningen — som avslutades den 4 juli 1923 — inhämtas, att en vid förrättningen ingången förening om rågången mellan å ena sidan Härnöängen och å andra sidan egendomen Näsby med underlydande i Taxinge socken, vilken egendom vore den enda i enskild ägo varande egendom, som angränsade Härnöängen, blivit av länsstyrelsen godkänd. Däremot hade, jämlikt Åkers och Selebo tingslags ägodelningsrätts utslag den 26 november 1923, förrättningen i vad den avsåge ägoutbyten mellan kronolägenheterna inbördes samt emellan dessa båda fastigheter, å ena sidan, och Gripsholms kungsladugård, å andra sidan, ej kunnat lagligen fastställas, när samtliga av förrättningen berörda fastigheter tillhörde kronan.

I avseende härå har överlantmätaren anfört, att, därest lägenheten Härnöängen helt eller delvis bleve försäld till diakonistiftelsen eller annan enskild inrättning eller person, det föreliggande hindret mot ovannämnda förrättnings slutförande och fastställande komme att undanröjas.

Domänstyrelsen, som funnit ägodelningsrätts utslag lagligen grundat, har härefter föranstaltat om en den 29 januari 1924 verkställd saluvärdering dels å de båda kronolägenheterna, dels ock å viss skogsmark (ekhage) av Gripsholms kronopark, som diakonistiftelsens styrelse — enligt vad lantmåterihandlingarna utvisa — önskar förvärva för erhållande av betesmark.

Av uppskattningsinstrumentet jämte övriga till ärendet hörande handlingar — däribland kopia av en av G. E. Markman 1908 upprättad karta över Härnön, kopia av en utav Adolf Helander 1884 upprättad karta över åker och ängsmarken till Härnö hovstalläng med tillhörande beskrivning, en av förste lantmätaren Herl. Rob. Linder 1903 upprättad karta över inägorna till egendomen samt en av t. f. distriktslantmätaren Enéll 1922 upprättad karta över ägoutbytet med tillhörande beskrivning — inhämtas bland annat följande.

Ifrågavarande kronolägenheter äro belägna vid Gripsholmsviken av Mälaren å Härnön, vilken på en sträcka av omkring 300 meter sammanhänges med fastlandet. Från Taxinge-Näsby järnvägsstation är avståndet 0.2 mil och från staden Mariefred 1.8 mil landvägen samt 0.3 mil sjövägen. Den del av Härnön, som ej utgöres av kronolägenheterna, tillhör Gripsholms kungsladugård och förvaltas, jämte den i Gripsholmsviken belägna Älgön, från och med den 14 mars 1888 sasom kronopark med omkring 227 hektars område.

Av å lägenheterna befintliga byggnader äger kronan endast en arbetarbostad och tre lador, därav två mindre tidsenliga, å Härnöängen samt ett bostadshus och en uthuslänga, båda mycket svaga och otidsenliga, å Härnötorp.

Lägenheterna omfatta enligt dem nu lagligen tillkommande områden:

	A r e a l h e k t a r				
	tomt och åker	äng	avrösningsjord	impediment	summa
Härnöängen	30,542	5,212	11,983	0,887	48,574
Härnötorp	1,336	0,977	0,714	—	3,027
Summa	31,878	6,189	12,647	0,887	51,601

Därest emellertid ifrågavarande ägoutbyte komme till stånd, skulle lägenhetens arealer bliva följande:

	A r e a l h e k t a r				
	tomt och åker	äng	avrösningsjord	impediment	summa
Härnöängen	30,698	5,401	12,469	0,876	49,444
Härnötorpet	1,284	0,878	0,665	0,001	2,828
Summa	31,982	6,279	13,134	0,877	52,272

Uppskattningsmännen, som vid sin värdering utgått från att lägenheterna komme att erhålla sistnämnda arealer, hava ansett, att lägenheterna, på grund av sitt avskilda läge och med hänsyn till rådande goda kommunikationer, synnerligen väl lämpade sig för bedrivande av den verksamhet, som diakonistiftelsen hittills där utövat, samt att kraftiga skäl föreläge för tillerkännande åt stiftelsen av optionsrätt vid köp. Uppskattningsmännen ville därför tillstyrka, att förberörda område om tillhoppa 52,272 hektar måtte försäljas till stiftelsen. Ovan omförmälda, Gripsholms kronopark tillhörande ekhage, som å 1903 års karta utmärkts med ägofigurerna nr 115 och 116, ansåge uppskattningsmännen icke borde ingå i försäljningen, utan kunde ekhagen, vilken för närvarande inginge i den av stiftelsen arrenderade arealen, jämväl framdeles få av stiftelsen arrenderas som betesmark.

Vederbörande jägmästare har beträffande den å de till försäljning föreslagna områdena växande ekskogen uttalat, att densamma vore av den beskaffenhet, att — med undantag av enstaka träd, som ur beståndsvårdssynpunkt borde för kronans räkning tillvaratagas — ekskogen borde bibehållas, enär avverkning därav skulle i hög grad förändra landskapets karaktär. Saluvärdet å den övriga skogen å försäljningsområdena uppskattades av jägmästaren till 1,635 kronor 89 öre. Då behov av fast skogsarbetare för arbeten å Gripsholms kronopark förefunnes och allt framgent komme att förefinnas, ansåge jägmästaren, att det vore oklokt, om staten avhände sig Härnötorp, ty denna lägenhet vore den enda lämpliga skogsarbetarbostad, som där funnes. Den å Härnötorp växande skogen, huvudsakligen alskog, har av jägmästaren värderats till 762 kronor 43 öre.

Uppskattningsmännen hava saluvärderat lägenheterna med ovan angivna arealer om tillhoppa 52,272 hektar sålunda:

markvärde	kronor 33,900: —
växande skog å Härnöängen	» 1,635: 89
» » å Härnötorpet	» 762: 43
	summa kronor 36,298: 32,

eller i avrundat tal 36,000 kronor att betalas under loppet av sex år med en sjättedel årligen.

Någon saluvärdering av lägenheterna med förenämnda områden om 51.601 hektar har icke verkställts i annan mån än att vederbörande jägmästare uppskattat skogens värde å Härnöängen till 2,030 kronor 61 öre och å Härnötorp till 762 kronor 43 öre.

Länsstyrelsen har icke haft något att erinra mot uppskattningsmännens förslag.

Överjägmästaren har icke haft något att erinra mot försäljning av Härnöängen med de områden därtill, som uppskattningsmännen upptagit. Däremot har överjägmästaren beträffande Härnötorp förklarat sig vara av den åsikten, att detsamma vore absolut omistligt såsom skogsarbetartorp för kronoparken.

Domänstyrelsen har i skrivelse den 22 februari 1924 tillstyrkt försäljning till diakonistiftelsen av förenämnda båda kronolägenheter med de områden, som nu lagligen tillkomma dem, mot en köpeskilling av 36,000 kronor att betalas på sätt uppskattningsmännen föreslagit och på vissa närmare angivna villkor i övrigt. I ärendet har domänstyrelsen bland annat anfört följande.

Domänstyrelsen hade i sitt utlåtande den 25 augusti 1922 framhållit, att Härnötorpet, såsom varande erforderligt för kronoparken, icke borde försälas. Styrelsen hade emellertid därefter alltmåra bibragts den uppfattningen att, där för skogsarbeten erforderlig tillgång av å kronopark icke bofasta skogsarbetare kunde paräknas, uppförande av torp eller nybyggnad av förfallna torp å kronoparken borde undvikas. Skälen till denna styrelsens uppfattning vore i huvudsak, att arrendatorer av kronans torp numera icke, såsom tillförne i regel varit fallet, vore villiga att — såsom skäligt torde vara med hänsyn till förmånen av i allmänhet jämförelsevis lågt arrende av hus och jord och en jämn tillgång å arbete — utföra skogsarbeten till lägre pris än lösa arbetare, ävensom att å kronan åbelöpande kostnader för vidmakthållande av sådana torp med nuvarande höga byggnadskostnader ekonomiskt i hög grad tyngde kronoparksförvaltningen. Av nu angivna skäl och under framhållande att ifrågavarande torp, på grund av dess förfall, vid bibehållande i kronans ägo skulle draga betydande nybyggnadskostnad, att tillgång av för kronoparken erforderlig arbetskraft kunde paräknas utan bibehållande i kronans ägo av torpet, samt att nödig bevakning av kronoparken, i betraktande därav att vederbörande kronojägare vore bosatt invid den närbelägna staden Mariefred, erhöles utan bosättning av fast skogsarbetare å torpet, biträdde styrelsen nu uppskattningsmännens förslag om försäljning av jämväl Härnötorpet med av dem angivna ägor. I likhet med uppskattningsmännen hölle jämväl styrelsen före, att annan del av Gripsholms kronoparks område ej borde ingå i försäljningen än som ägoutbytesförslaget upptog.

En försäljning direkt till stiftelsen av de ägor, som ägoutbytesförslaget upptog, torde emellertid ur fastighetsbildningssynpunkt vara mindre lämplig. Genom en sådan anordning skulle nämligen den försälda fastigheten komma att bestå av dels vissa till lägenheterna Härnöängen och Härnötorp hörande områden, dels ock en del mark, som måste avsöndras från Gripsholms kungsladugård, och skulle å andra sidan till denna läggas från Härnöängen och Härnötorp avsöndrade områden. Ett fullföljande av ägoutbytesförslaget i vad det avsåg Gripsholms kungsladugård, å ena sidan, samt Härnöängen

och Härnötorp, å andra sidan, vore därför att föredraga. Enligt styrelsens förmenande borde alltså lägenheterna försälas med nu till desamma lagligen hörande områden men borde därvid sasom villkor föreskrivas skyldighet för köparen att efter köpets fullbordande medverka till genomförande av det föreliggande förslaget till ägoutbyte mellan Gripsholms kungsladugård och kronolägenheterna. Då uppskattningsinnehållet i de i ägoutbytesförslaget upptagna särskilda områdena vore lika å ömse sidor, låge alltså skillnaden i värdet å områdena i den växande skogens värde. Saluvärdet å försäljningsområdet enligt nu gällande gränser vore följaktligen 394 kronor 72 öre högre än saluvärdet å försäljningsområdet enligt uppskattningsmännens förslag (d. v. s. med gränser efter ägoutbytets genomförande). En höjning av saluvärdet å det av styrelsen till försäljning nu förordade området kunde då ifrågasättas med skyldighet för kronan att efter ägoutbytets genomförande återbetala skillnadsbeloppet, men torde, vid det förhållandet att vid köpet villkor skulle göras att ägoutbytet i ovan angivna del genomfördes, sådan åtgärd bliva en onödig omgång. Saluvärdet borde bestämmas till det av uppskattningsmännen förordade värdet även vid försäljning i enlighet med styrelsens förslag.

Departements-
chefen.

På grund av den i ärendet gjorda utredningen anser jag mig böra tillstyrka försäljning av ifrågavarande kronolägenheter till Strängnäs stifts diakonistiftelse på sätt domänstyrelsen i sin senaste skrivelse föreslagit. Jag har därvid intet att erinra mot den föreslagna köpeskillingen, 36.000 kronor, eller sättet för dess betalande.

I fråga om å lägenheterna befintlig ekskog bör före försäljningen i vederbörlig ordning verkställas undersökning, huruvida densamma må kunna fridlysas sasom naturminnesmärke.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:tt måtte föreslå riksdagen medgiva,

att kronolägenheterna Härnöängen nr 1 i Kärnbo socken och Härnötörpet nr 1 i Taxinge socken av Södermanlands län med de områden, som lägenheterna nu lagligen tillkomma, må försälas till Strängnäs stifts diakonistiftelse mot en köpeskillning av 36,000 kronor och under villkor i övrigt,

att lägenheterna må med äganderätt tillträdas den 14 mars 1927 eller dessförinnan å dag, då stiftelsen förklarar sig villig frånträda den arrenderätt till lägenheterna, som av densamma innehaves,

att köpeskillingen erlægges med en sjättedel vid tillträdet och en sjättedel den 14 mars varje av nästföljande fem år,

att lägenheterna sälas i det skick de vid tillträdet befinnas, dock först sedan den prövning, som finnes böra påkallas rörande fridlysning sasom naturminnesmärke av å lägenheterna förefintlig ekskog, i vederbörlig ord-

ning ägt rum, samt med förbehåll om rätt för Gripsholms kronopark till utfartsväg över lägenheterna till fastlandet,

att köpeskillingen inbetalas till länsstyrelsen i länet,

att köpebrev utfärdas, så snart första sjättedelen av köpeskillingen guldits och stiftelsens skuldförbindelse å återstoden därav avlämnats,

att stiftelsen svarar för de å lägenheterna för tiden efter tillträdesdagen belöpande onera och utskylder,

att stiftelsen ensam vidkännes alla med lagfart å fångat och andra med köpet förenade utgifter samt kostnaderna för in-teckning i lägenheterna till säkerhet för berörda skuldförbindelse, samt

att stiftelsen är skyldig medverka till genomförande av ägoutbyte mellan Gripsholms kungsladugård, å ena, samt ovannämnda lägenheter, å andra sidan, i enlighet med det i ärendet åberopade förslaget därtill.

13:o.

Kronoegendomen 1 mantal Lynga nr 1 i Skrea socken av Hallands län är till den 14 mars 1925 utarrenderad mot en årlig avgäld av 3,900 kronor.

Å egendomen har under 1923 hållits uppskattningsförrättning. Av instrumentet häröver jämte tillhörande handlingar, däribland en av förste lantmätaren C. W. Berger 1902 över egendomen upprättad karta med beskrivning, inhämtas bland annat följande.

Egendomen, som är belägen i ett skifte invid Hebergs station å Västkustbanan 9 kilometer från staden Falkenberg, innehåller en areal av 140.830 hektar, därav 3.196 hektar tomt och trädgård, 130.174 hektar åker, 0.849 hektar ängsmark, 0.768 hektar avrösningsjord och 5.843 hektar impediment.

Å egendomen finnas inga torp eller lägenheter.

Hos uppskattningsmännen hava banvakten A. E. Börjesson och P. S. Andersson anmält sin önskan att få från kronoegendomen förvärva vissa mindre områden, Börjesson för att uppföra ett eget hem och Andersson för att utvidga området av en honom tillhörig mindre lägenhet, som gränsar till kronoegendomen.

Uppskattningsmännen hava föreslagit, att från egendomen skulle avskiljas de å kartan inlagda, med litt. a och b betecknade obebyggda områdena om respektive 2.985 och 0.119 hektar, samt förordat hembuds rätt för Börjesson till det med litt. a betecknade området och för Andersson till det med litt. b betecknade området. Lotten litt. a har åsatts ett saluvärde av 3,700 kronor och lotten litt. b ett saluvärde av 300 kronor.

Länsstyrelsen, överjägmästaren och domänstyrelsen hava tillstyrkt försäljningsförslaget.

Även jag biträder försäljningsförslaget och har intet att erinra mot tillerkännande av hembuds rätt åt ifrågavarande båda personer till respektive lägenheter.

[13.]
Lynga nr 1
i Hallands
län.

D. parlaments-
chefen.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att ovannämnda med litt. a och litt. b betecknade lägenheter må var för sig med ovan angivet område försäljas från kronoegendomen 1 mantal Lynga nr 1 i Skrea socken av Hallands län enligt gällande grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från kronoegendomar, med hembuds rätt för A. E. Börjesson till lägenheten litt. a och för P. S. Andersson till lägenheten litt. b.

14:o.

[14.] Med anledning av en utav arrendatorn av kronoegendomen $\frac{1}{2}$ mantal Högebro nr 1 i Hässleby socken av Jönköpings län Axel Fagerholm gjord ansökning att få köpa antingen hela egendomen eller ock ett till densamma hörande vattenfall i Brusaån med kvarn jämte nödigt utmål för vattenkraftens utnyttjande genom uppförande av elektrisk kraftstation för att förse honom tillhöriga egendomar i trakten med elektrisk kraft bemyndigade Kungl. Maj:t den 10 november 1916 domänstyrelsen att låta verkställa uppskattning av ifrågavarande vattenfall med utmål och kvarn jämte tillhörande byggnader.

Med skrivelse den 21 juni 1918 har domänstyrelsen överlämnat instrument över en den 2 oktober 1917 hållen uppskattningsförrättning å egendomen och därtill hörande handlingar, däribland ett av extra lantmätaren O. Strindberg 1917 gjort utdrag av en av förste lantmätaren Yngve Ostwald 1898 upprättad karta över inäggorna och yttre rågångarna till egendomen jämte beskrivning, av lantbruksingenjören W. Krook uppgjort betänkande angående vattenfallen vid egendomen och en därtill hörande karta samt en av byggmästaren J. A. Gustafsson verkställd beräkning rörande värdet av kvarnen med verk och tillhörande byggnader ävensom yttranden av Fagerholm och vederbörande länsstyrelse.

Av till ärendet hörande handlingar inhämtas bland annat följande.

Ifrågavarande egendom är belägen 3 kilometer från Vallnäs station å Nässjö—Oskarshamns järnväg samt omfattar en areal av 55.439 hektar, därav huvudgården 52.060 hektar, utmålet 2.922 hektar, landsväg 0.114 hektar samt till nämnda järnväg exproprierat område 0.343 hektar.

Till vattenfallet föreslaget utmål omfattar å Strindbergs förberörda karta ägofigurerna nr 1—3, av 4, av 5, 6, av 9, 10, 11, av 17, 18, av 19, av 22, av 23, av 24, av 25 och av 48 ävensom vattenområde samt har en areal av 2.922 hektar, därav 0.209 hektar tomt, 0.052 hektar åker, 1.237 hektar äng, 0.787 hektar betesmark samt 0.637 hektar vatten och grund. I denna areal ingår ej det inom utmålens gränser belägna, till Nässjö—Oskarshamns järnväg upplåtna området, å kartan betecknat med ägofigurerna nr 7 och 8.

Vattenfallet med utmål och kvarn jämte tillhörande byggnader har saluvärderats till 8,720 kronor, därav för växande skog 330 kronor, för vatten-

kraften enligt lantbruksingenjören Krooks betänkande 4,005 kronor och för kvarnen med verk och tillhörande byggnader enligt byggmästaren Gustafssons beräkning 3,948 kronor.

Inom utmålsområdet finnas dels en sågbyggnad med stiekhyvel samt i kvarnen grynverk och stålsikt, tillhöriga Fagerholm, dels en smedja och i kvarnen samsikt och havrekross, tillhöriga mjölnaren F. O. Samuelsson, dels ock en mindre bodbyggnad, tillhörig Johanna Carlsson i Grindrum. En å området befintlig, kronan tillhörig bodbyggnad borde, enligt uppskattningsmännens mening, arrendatorn vara skyldig flytta till lämplig plats å boställets behållna ägor. Nu angivna byggnader och inrättningar skulle alltså icke ingå i försäljningen. Därjämte syntes uppskattningsmännen förbehåll böra göras om rätt för stamhemmanet till fri väg till ån över områdets ägor, varemot köparen borde tillförsäkras rätt till fri utfartsväg till allmänna vägen över stamfastighetens ägor.

Av de till kvarnen hörande, i den föreslagna försäljningen ingående byggnader ligga en ladugårds- och en bodbyggnad å egendomens mark utom utmålsområdet, varför desamma av blivande köpare borde från egendomens ägor bortföras.

Fagerholm har förklarat sig villig förvärva vattenfallet med utmål och kvarn jämte tillhörande byggnader mot det åsatta saluvärdet, 8,720 kronor, och på de villkor i övrigt, som av uppskattningsmännen föreslagits och ytterligare kunde stipuleras.

Länsstyrelsen har tillstyrkt, att vattenfallet med mera måtte försäljas mot minst det åsatta saluvärdet.

Domänstyrelsen har i sin förenämnda skrivelse hemställt, att ifrågavarande vattenfall med utmål och kvarn jämte tillhörande byggnader måtte försäljas till Fagerholm mot en köpeskillning av 8,720 kronor

Vattenfallsstyrelsen har i infordrat utlåtande den 24 augusti 1918 meddelat, att styrelsen för sin del icke hade något att erinra mot vare sig den verkställda värderingen av fallet eller att detsamma försåldes till Fagerholm mot den föreslagna köpeskillningen.

Hos Kungl. Maj:t har därefter *Hässleby kommun* genom å kommunalstämma utsedda kommitterade i skrivelse den 12 september 1918 anhållit att få inköpa ifrågavarande vattenfall med kvarn och utmål med eller utan jordbruk, ävensom att kommunen måtte vid försäljning beredas företräde framför andra spekulanter. Såsom skäl för ansökningen har anförts, att det vore av stort intresse för kommunen att förvärva vattenfallet, enär kommunen vore i behov av såväl elektriskt ljus för kyrka och skolor som ock ljus och elektrisk energi för sin i närheten av vattenfallet belägna fattiggård. Dessutom vore det i omedelbar närhet belägna Mariannelunds stationssamhälle för sin utveckling i behov av elektrisk energi utöver den, som samhället utan alltför kännbara kostnader kunde erhålla från andra på längre avstånd varande kraftkällor.

Vederbörande domänintendent samt länsstyrelsen och domänstyrelsen hava i avgivna yttranden hemställt, att kommunens ansökning ej måtte föranleda någon åtgärd, innan Fagerholms förberörda framställning blivit avgjord.

Hos Kungl. Maj:t har vidare i skrivelse den 19 april 1919 *S. J. Johansson* i Möcklemark, under åberopande att han vore ägare till stranden mitt emot

omförmälda kvarn och ansåge sig äga del i vattenfallet, anhållit att få köpa kvarnen jämte åbyggnader och tillhörande jord.

Med anledning av egendomens arrendeledighet den 14 mars 1922 har den 17 november 1919 hållits uppskattningsförrättning i vanlig ordning, därvid jämväl frågan om disposition av vattenfallet upptagits till behandling. Av instrumentet häröver jämte tillhörande handlingar, däribland en av extra lantmätaren O. Strindberg 1918 kompletterad karta över egendomen med beskrivning, inhämtas bland annat följande.

Å huvudgården finnes en lägenhet Sofielund om 0.333 hektar, därav 0.180 hektar tomt och åker, 0.141 hektar äng och 0.014 hektar betesmark, å Strindbergs 1918 kompletterade karta omfattande ägofigurerna nr 1, 2, av 3, 4 och av 5. Lägenheten innehaves av förenämnde Samuelsson, som äger å lägenheten befintliga boningshus, ladugård samt verkstadshus och som anhållit få inköpa densamma till eget hem. Uppskattningsmännen hava saluvärderat lägenheten med därå uppförd, kronan tillhörig bod till 400 kronor samt förordat hembuds rätt för Samuelsson, som vore en ordentlig och välkänd person.

I fråga om vattenfallets vattentillgång och värde samt värdet å kvarnen med tillhörande byggnader hava uppskattningsmännen hänvisat till ovan nämnda utredningar av lantbruksingenjören Krook och byggmästaren Gustafsson. Uppskattningsmännen hava föreslagit, att, för den händelse försäljning till Fagerholm, som först gjort framställning om förvärv av vattenfallet, ej komme till stånd, vattenfallet med utmål och kvarn måtte försäljas å offentlig auktion. Egendomen i övrigt borde förenas med den närbelägna Hässleby kronopark.

Länsstyrelsen har ej haft något att erinra mot uppskattningsmännens förslag. *Överjägmästaren* har ansett, att vattenfallet med utmål och kvarn samt lägenheten Sofielund icke vore av någon betydelse för skogsväsendet.

Domänstyrelsen har i utlåtande den 11 juni 1920 hemställt, *dels* att lägenheten Sofielund måtte försäljas enligt gällande grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från kronoegendomar, *dels ock* att egendomen tillhörande vattenfall med utmål och kvarn med tillhörande verk och byggnader på sätt föreslagits måtte på offentlig auktion under de i kungl. brevet den 29 maj 1874 stadgade villkor till den högstbjudande försäljas under villkor i övrigt, *att* i försäljningen icke inginge inom lägenheten befintliga, enskild person tillhöriga byggnader och inrättningar och ej heller den å området befintliga, kronan tillhöriga bodbyggnaden, med stamfastighetens innehavare förbehållen rätt att under en tid av högst ett år efter tillträdet utan avgift hava densamma kvarstående, varemot med köpet skulle följa till kvarnen hörande å egendomens mark utom utmålsområdet belägna en ladugårdsbyggnad och en bodbyggnad, med rätt för köparen att under förenämnda tid utan avgift hava desamma kvarstående, samt *att* stamfastighetens innehavare förbehölles rätt till fri utfartsväg över lägenhetens område och köparen rätt till fri utfartsväg över stamfastighetens ågor till allmänna vägen.

Den på grund av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 13 juli 1917 utav dåvarande chefen för jordbruksdepartementet tillkallade s. k. *elektrifieringskommittén* har i infortrat utlåtande den 11 juni 1921 förordat, att vid vattenfallets försäljning företräde till köp måtte lämnas Fagerholm, och har kommittén i ärendet anfört bland annat följande.

Det hittills för Högebro kvarn utnyttjade fallet, beläget i Brusaån, måtte enligt lantbruksingenjören Krooks betänkande 3.8 meter och gäve vid industriellt medelvatten, som vore omkring 1.1 m³/sek., omkring 42.3 effektiva turbinhästkrafter (56.4 naturhästkrafter). Enär kvarndammen vore för obetydlig för att medgiva innehållandet av någon större vattenmängd från tider av dygnet med lägre belastning till tider med högre, torde fallet icke kunna utbyggas för avsevärt högre effekt än den nämnda. Även vid en till detta värde begränsad effektuttagning krävdes under de relativt långa torrperioderna, då vattenframrinningen kunde nedgå till en obetydlighet, ett avsevärt tillskott av värmereservkraft för att driften skulle kunna uppehållas oinskränkt. Inbegrepes i utbyggnaden även den omedelbart ovanför kvarndammen belägna fallsträckan på 1.6 meter, vilket kunde ske genom motsvarande höjning av dammen vid Högebro, ökades effekten vid industriellt medelvatten till omkring 60 turbinhästkrafter och torde samtidigt möjligheten att genom dämning och dygnsreglering hushålla med vattenframrinningen eventuellt ökas i viss mån. Vid en dämning till denna höjd uppstode emellertid en viss intressemotsats gentemot de ovanför belägna jordbrukarnas torrlägningsprojekt.

Ovannämnda för fallets rationella utnyttjande betydelsefulla dämmningsmöjlighet syntes endast kunna uppstå vid en försäljning av fallet till Fagerholm. Denne vore nämligen redan ägare till ena sidan av övre fallets strömfåra. Han syntes dessutom vara ensam ägare till eller åtminstone huvudintressent i de dämmningsmöjligheter och regleringsintressen, som förefunnes närmast ovanför fallet.

Enligt Fagerholms projekt skulle kraften i första hand utnyttjas för hushövd. Det vore nämligen i första hand de egna betydande egendomarna, som skulle tillgodoses. Dessa hade uppgivits omfatta omkring 1,000 hektar och rymma omkring 500 personer, som skulle förses med ljus och kraft. Därutöver skulle angränsande gårdar utmed linjen samt fram till Ingatorps by, Ryssby och Lönäs tillgodoses. Dessa vore i viss omfattning även medintressenter med Fagerholm i Brusaåns regleringsföretag, vilket arbetade för torrläggning av de vidsträckta sidlänta områdena utefter Brusaån i Ingatorps socken. Reglerings- och kraftintressena skulle alltså enligt detta projekt fördelaktigt sammanföras.

Kraftledningen komme att passera Wallnäs ångsäg, från vilken reservkraftfrågan uppgivits gynnsamt kunna ordnas.

Fagerholms framställning understöddes av Ingatorps kommunalstämma. Ingatorps kommun, som saknade kvarn inom egna gränser, hade nämligen haft sin mäld vid Högebro och befarade, att kvarnen eller kraften för densamma, därest Högebro vattenfall genom köp ginge till Hässleby, komme att försvinna för annan Ingatorp ovidkommande industri. Hässleby hade dessutom redan i sitt centrum tillgång till elektrisk energi från Stenkvill-Klinte kraftaktiebolag.

Hässleby kommun hade uppgivit sig hava behov av fallet för elektrifiering av kyrka, skolor och fattiggård, närbelägna lantgårdar samt Marianne-lunds stations- och industrisamhälle. Sistnämnda samhälle hade visserligen

kraft från Stenkvill-Klinte kraftaktiebolag, men denna kraft kunde icke ökas för samhällets och socknens ökade behov utan alltför höga kostnader.

Härutinnan ville kommittén erinra, dels att kommunen icke förebragt någon utredning om kraftkostnaden i ena eller andra fallet, dels att krafttillgången vid Högebro i varje fall syntes vara alltför obetydlig för en mera allmän distribution och för att i längden tillgodose det relativt stora kraftbehovet i Mariannelunds stationssamhälle, dels ock att kommunen i konflikt med Brusaåns förutnämnda regleringsföretag, vari Fagerholm vore huvudintressent, torde få vissa svårigheter att rationellt utnyttja fallet.

S. J. Johansson hade icke uppgivit syftet med vattenfallets förvärvande utan hade endast, med hänsyn till sin förmodade delägarerätt i nedre fallet, framhållit fördelen av att fallets båda sidor komme under en ägare, då alla vattenrättstvistigheter bortföle. Enligt lantbruksingenjören Krooks betänkande vore emellertid Johanssons delägarerätt mycket tvivelaktig. Beträffande möjligheten att rationellt dämna och utnyttja fallet uppstode för Johansson samma svårigheter som för Hässleby kommun.

Med hänsyn till läge och krafttillgång torde fallet sakna betydelse för en mera allmän kraftdistribution. Kommittén hade för den skull för sin del intet att erinra emot, att fallet försaldes enligt domänstyrelsens hemställan av den 11 juni 1920. Dämnings- och regleringsmöjligheter och därav beroende möjligheter att rationellt utnyttja fallet berodde intimt av de invid och ovanför övre fallet liggande jordägarnas intressen. Dessa syntes representeras av Fagerholm, som vore den närmast belägne och den störste av dessa jordägare. Enär sålunda de med bebyggandet och nyttiggörandet av fallet förknippade intressena torde bliva mest enhetligt tillgodosedda vid ett realiserande av Fagerholms utbyggnadsplan, och enär Fagerholm förklarat sig hava för avsikt att i mån av tillgång ställa den kraft, som med hänsyn till dessa intressen kunde utvinna, till samma jordägares förfogande, ansåge sig elektrifieringskommittén böra förorda, att vid försäljningen av fallet företräde till köp lämnades Fagerholm.

Sedan aktiebolaget Brusafors-Hällefors såsom ägare till $\frac{1}{3}$ mantal Möcklemark Östergård. Oscar Gustafson såsom ägare till $\frac{1}{3}$ mantal Möcklemark Östergård. P. Carlson såsom ägare till $\frac{1}{3}$ mantal Möcklemark Västergård och förenämnde S. J. Johansson såsom ägare till $\frac{1}{3}$ mantal Möcklemark Västergård, allt i Hässleby socken, i skrivelse till domänstyrelsen hembjudit kronan sina andelar i Högebro vattenfall under meddelande att, därest kronan icke vore köpare, de ämnade bebygga fallet och göra anspråk å vad dem tillkomme, har länsstyrelsen, på anmodan av domänstyrelsen, med utlåtande den 16 december 1921 — i samband med tillstyrkande av bifall till elektrifieringskommitténs hemställan — överlämnat utredning rörande äganderätten till vattenfallet, verkställd av överlantmätaren i länet. Sedermera har jämväl lantmäteristyrelsen på anmodan av domänstyrelsen verkställt utredning rörande samma äganderätt, och har lantmäteristyrelsen i skrivelse till domänstyrelsen den 18 september 1922 — under framhållande att det icke vore sannolikt, att delägarna i Möcklemarks by skulle kunna med framgång göra anspråk på delaktighet i strömfallet — förklarat sig anse kvarnen böra försäljas med den rätt till strömfallet i Brusaån, som lagligen tillkomme kronoegendomen.

Domänstyrelsen har med utlåtande den 29 september 1922 till Kungl.

Maj:tt överlämnat förberörda utredningar samt förklarat sig vidhålla sin i utlåtandet den 11 juni 1920 gjorda hemställan med den ändring dock, i anledning av vad lantmäteristyrelsen anfört, att Högebro kvarn borde försäljas med den rätt till strömfallet i Brusaån, som lagligen tillkomme kronoegendomen.

Härefter har *kammarkollegium* den 17 maj 1923 avgivit infordrat utlåtande i ärendet och därvid överlämnat utredning rörande kronoegendomens rätt till vattnet i Brusaån, verkställd av kollegii tredje arkivkontor, ävensom yttrande av kollegii advokatfiskalsämbete, som däri anfört bland annat följande.

Brusaån framrunne i riktning från sydväst till nordost mellan hemmanen Sjögle och Möcklemark å vänstra samt kronohemmanet Högebro nr 1 å högra sidan. Mellan hemmanen Sjögle och Möcklemark syntes landsvägen Eksjö—Mariannelund utgöra rågång. I sitt lopp mellan sistnämnda hemman och kronohemmanet bildade Brusaån tre skilda fallsträckor. Av dessa låge den översta på en sträcka av omkring 100 meter strax sydväst om den överan byggda bron för järnvägen Nässjö—Oskarshamn. Den mellersta fallsträckan sträckte sig från denna bro till Högebrokvarnen. Nedanför Högebrokvarnen började den tredje fallsträckan. Denna fallsträcka, liksom den mellersta, vore överbyggd med damm. Dammen vid den mellersta fallsträckan, vilken hade sitt ena landfäste å mark till Möcklemarks hemman och sitt andra fäste å kronohemmanet, torde vara så byggd, att jämväl en mindre del av den översta fallsträckan kunde indämmas.

Av de utredningar, som verkställts i ärendet, syntes framgå, att hemmanet Sjögle och kronohemmanet enligt bestämmelserna i 12 kapitlet 4 § jordabalken ägde vardera hälften av den översta fallsträckan. Den mellersta fallsträckan torde av samma skäl ägas till ena hälften av hemmanet Sjögle och Möcklemark, som vardera ägde andel däri efter rågång, och till andra hälften av kronohemmanet. I den nedersta fallsträckan torde Möcklemarks-hemmanen och kronohemmanet likaledes äga hälften vardera. Enligt 1 kap. 2 § vattenlagen skulle alltså lika lott i vattnet tillkomma hemmanet Sjögle och kronohemmanet i den översta fallsträckan, hemmanen Sjögle och Möcklemark, å ena, och kronohemmanet, å andra sida, i den mellersta fallsträckan samt Möcklemarks-hemmanen och kronohemmanet i den nedersta fallsträckan.

Emellertid hade i ärendet gjorts gällande, att kronohemmanet skulle vara ägare till »hela vattenfallet» i Brusaån eller att kronohemmanet i allt fall skulle hava rätt att tillgodogöra sig hela den översta och hela den mellersta fallsträckan.

Såsom förut framhållits, var större delen av den översta fallsträckan icke utbyggd. I denna strömfallsdel syntes kronohemmanet följaktligen icke hava annan rätt än den, som kunde grundas å äganderätt.

Av ålder torde däremot kronohemmanet haft rätt till dammfäste på Möcklemarks-hemmanens ägor. För kronohemmanets räkning torde också kunna påstås, att kronohemmanet ägde rättighet att för en kvarn överbygga den mellersta fallsträckan med damm. Huruvida kronohemmanet härjämte ägde rätt att utnyttja all den vattenkraft, som kunde uttagas genom denna damm, torde däremot vara ovisst. Såvitt advokatfiskalsämbetet kunnat utröna, grundade sig rätt därtill i varje fall icke å särskilt mellan ägarna av hemmanen Sjögle och Möcklemark samt kronan ingånget avtal. Skulle likväl sådan rätt förefinnas, torde denna endast kunna grundas å urminnes hävd. Då

rättigheten emellertid syntes tillhöra kronohemmanet, torde det kunna ifrågasättas, om rättigheten kunde utan medgivande av ägarna till hemmanen Sjögle och Möcklemark avhändas hemmanet.

Fråga syntes numera endast vara om försäljning av Högebrokvarnen med strömfall, som kunde tillgodogöras genom kronohemmanets damm. Det borde emellertid anmärkas, att i den vid uppskattningsförrättningen den 2 oktober 1917 verkställda saluvärdering av bland annat Högebrokvarnen vattenkraftens värde beräknats efter värdet å hälften av dels den genom Högebrodammen uttagbara vattenkraften och dels den vattenkraft, som skulle kunna uttagas från den till största delen ännu icke tillgodogjorda fallsträckan mellan hemmanet Sjögle och kronohemmanet. Däremot hade särskilt värde icke åsatts kronohemmanets rättighet att fästa damm å Möcklemarks-hemmanens mark och att genom denna damm tillgodogöra sig nämnda hemmans och hemmanet Sjögles strömfallsandelar.

Då den mellersta fallsträckan syntes med teknisk och ekonomisk fördel kunna tillgodogöras gemensamt med den översta fallsträckan samt då en ägare av kronohemmanets hälft i båda dessa fallsträckor kunde med tillämpning av 2 kap. 6 § vattenlagen få lösa jämväl den andra, kronohemmanet icke tillhöriga hälften i fallsträckorna, syntes det advokatfiskalsämbetet — därest försäljning av kronohemmanets rätt i dessa fallsträckor borde ifrågakomma — vara för kronohemmanet förmånligast, om till den högstbjudande utbjödes till försäljning, förutom utmål och kvarnbyggnader, kronohemmanets hälft i den översta ävensom den mellersta fallsträckan med den särskilda rättighet, kronan kunde hava till hemmanen Sjögles och Möcklemarks andelar i dessa fallsträckor.

För egen del har kammarkollegium åberopat vad advokatfiskalsämbetet anfört.

I anledning av vad kammarkollegium anfört har förnyad uppskattningsförrättning hållits den 29 augusti 1923 i fråga om värdet å vattenfallet med utmål och kvarn jämte tillhörande byggnader, varjämte lantbruksingenjören Krook avgivit förnyat betänkande. Uppskattningsmännen hava därvid saluvärderat utmålet med därå växande skog samt verk och byggnader ävensom kronans andel i vattenkraften sålunda:

för utmålet om 2,922 hektar	kronor	433.68
» växande skog	»	200.—
» verk och byggnader	»	3,175.—
» halva vattenkraften, rätt till dammfäste i stranden å hemmanet Möcklemark jämte den särskilda rättighet, som kronan kan äga till hemmanet Sjögles och Möcklemarks andelar i ifrågavarande vattenfall	»	8,010.—
	summa kronor	11,818.68,

eller i avrundat tal 12,000 kronor.

Uppskattningsmännen hava framhållit, att byggnaderna jämte dammen samt de maskiner, som tillhörde kronan, vore så gamla och otidsenliga, att ombyggnad med moderna anordningar måste ske, om vattenkraften skulle kunna på tillfredsställande sätt utnyttjas. Då detta komme att

medföra betydande kostnader och det icke kunde vara förenligt med kronans intresse att ånyo bebygga och utnyttja ett så relativt litet vattenfall som det ifrågavarande, ansåge förrättningsmännen, att försäljning snarast möjligt borde äga rum.

Länsstyrelsen har icke haft något att erinra mot det föreslagna saluvärdet.

Domänstyrelsen har i förnyat utlåtande den 29 februari 1924 likaledes förklarat sig icke hava något att erinra mot det av uppskattningsmännen senast föreslagna saluvärdet. Styrelsen hade i övrigt intet annat att tillägga till sitt den 11 juni 1920 i ärendet avgivna utlåtande än att styrelsen ansåge, att en tid av två år från tillträdet måtte bestämmas, inom vilken stamfastighetens innehavare skulle äga utan avgift hava kronan tillhörig bodbyggnad kvarstående å utmålsområdet samt köpare av vattenfallen med mera skulle äga att avgiftsfritt hava kvarstående å egendomens mark utom utmålsområdet belägna en ladugårdsbyggnad och en bodbyggnad.

Slutligen har domänstyrelsen, med förmålan att styrelsen ombesörjt egendomens skötsel och vård till den 14 mars 1925, meddelat, dels att de för egendomen betingade årliga arrendeavgälderna utgjort 840 kronor för tiden 1902—1923, 600 kronor för arrendeåret 1923—1924 samt 350 kronor för arrendeåret 1924—1925, dels ock att Fagerholm komme att avträda arrendet den 14 mars 1924 och efterträdas av i ärendet omförmälde Samuelsson.

Jag har intet att erinra mot den ifrågasatta försäljningen av lägenheten Sofielund eller mot det av uppskattningsmännen föreslagna saluvärdet å lägenheten. Enligt 7 punkten av gällande grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från kronoegendomar äger förenämnde Samuelsson utan särskilt förbehåll hembuds rätt till lägenheten.

*Departements-
chefen.*

Med hänsyn till vad i ärendet förekommit rörande ifrågavarande vattenfall med utmål och kvarn jämte tillhörande verk och byggnader anser jag mig kunna biträda förslaget om försäljning därav på offentlig auktion till den högstbjudande — dock lägst för 12,000 kronor — under de i kungl. brevet den 29 maj 1874 stadgade villkor samt de villkor i övrigt, som domänstyrelsen föreslagit.

Jag hemställer fördenskull, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

dels att lägenheten Sofielund må med ovan angivet område från kronoegendomen $\frac{1}{2}$ mantal Högebro nr 1 i Hässleby socken av Jönköpings län försäljas enligt gällande grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från kronoegendomar,

dels ock att den rätt till vatten och grund i Brusaån

å sträckningen för nu ifrågavarande strömfall, som tillkommer samma kronoegendom, jämte ovan angivet utmål med kvarn samt tillhörande verk och byggnader må på offentlig auktion under de i kungl. brevet den 29 maj 1874 stadgade villkor till den högstbjudande försäljas för ett pris ej understigande 12,000 kronor samt under villkor i övrigt,

att i försäljningen icke ingå inom lägenheten befintliga, enskild person tillhöriga byggnader och inrättningar och ej heller en å området varande, kronan tillhörig bodbyggnad, med stamfastighetens innehavare förbehållen rätt att under högst två år efter tillträdet utan avgift hava sistberörda byggnad kvarstående,

att med köpet följa till kvarnen hörande, å egendomens mark utom utmålsområdet belägna ladugårdsbyggnad och bodbyggnad, med rätt för köpare att under nämnda tid utan avgift hava desamma kvarstående, samt

att stamfastighetens ägare förbehålles rätt till fri väg över lägenhetens område till Brusaån och köparen rätt till fri utfartsväg över stamfastighetens ägor till allmänna landsvägen.

Statsrådets övriga ledamöter instämma i vad departementschefen hemställt uti de under 1:0—14:0 här ovan antecknade ärenden. Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten behagar härtill lämna bifall samt förordnar, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Allan Tigerschiöld.